

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2014

Martin Urban

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická

Diplomová práce

Rakousko-Uhersko a balkánské války
Martin Urban

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

Rakousko-Uhersko a balkánské války

Martin Urban

Vedoucí práce:

PhDr. Roman KODET, Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval PhDr. Romanu Kodetovi, Ph.D., svému učiteli a školiteli, za obětavý přístup, cenné rady a odborné vedení mé práce.

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2014

.....

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	RAKOUSKO-UHERSKO A BALKÁN OD BOSENSKÉ KRIZE DO ROKU 1912	7
2.1	Bosenská krize a její důsledky.....	7
2.2	Říše v rozkladu a příčiny konfliktu	10
2.3	Tripolská válka	15
3	VZNIK BALKÁNSKÉHO BLOKU	19
3.1	Rakousko-Uhersko v předvečer války.....	24
4	PRVNÍ BALKÁNSKÁ VÁLKA A RAKOUSKO-UHERSKÁ DIPLOMACIE	27
4.1	První válečné úspěchy balkánských spojenců	29
4.2	Konference velvyslanců v Londýně	37
4.3	Mladoturecký převrat a válečné intermezzo	42
4.4	Skadarská krize a vratký mír.....	43
5	DRUHÁ BALKÁNSKÁ VÁLKA A KOLAPS BALKÁNSKÉ POLITIKY RAKOUSKO-UHERSKA	51
5.1	Bukurešťský mír.....	57
6	ZÁVĚR.....	59
7	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ.....	62
8	RESUMÉ.....	67
9	PŘÍLOHY	69

1 ÚVOD

Balkánské války (1912–1913) představují bezpochyby důležitou kapitolu dějin mezinárodních vztahů před první světovou válkou. Během první balkánské války došlo k zásadní proměně Balkánského poloostrova. Osmanská říše definitivně ztratila evropské državy v konfliktu s aliancí států balkánského bloku.¹ S konečnou platností se tak uzavřela dlouhá éra osmanské vlády na Balkáně. V průběhu mírových jednání válčících stran se pak naplno projevíly rozdílné představy balkánských spojenců o rozdělení nově nabytého území. Územní zisky Bulharska nesplnily očekávání Sofie, která zároveň musela čelit nárokům sousedních států. Pod tlakem okolností proto Bulhaři rozpoutali další konflikt, ve kterém však nedokázali uhájít své dosavadní územní zisky, natožpak aby je rozšířili. Obě balkánské války tak znamenaly zásadní proměnu Balkánského poloostrova, která se výraznou měrou promítla do sféry mezinárodních vztahů a velmocenské politiky. Zvlášť důležitý posun zaznamenal vztah Rakousko-Uherska a Ruska, dvou nejvíce zainteresovaných velmocí na Balkáně. V souvislosti s oběma konflikty byl stejně tak zásadní vývoj zahraniční politiky habsburské monarchie. Diplomacie Rakousko-Uherska byla v průběhu balkánských válek podrobena těžké zkoušce. Pozice monarchie na Balkáně se proto v průběhu obou válek výrazně proměnila. Vídeň byla nucena hájit své zájmy na poloostrově a vyrovnat se s nově vzniklou konstelací. V důsledku toho došlo k transformaci vztahu monarchie k balkánským státům i k zásadní změně zdejších pozic habsburské monarchie. V důsledku nepříznivého vývoje se Rakousko-Uhersko také potýkalo s určitým oslabením svého velmocenského postavení. Krom toho balkánské války ukázaly slabiny velmocenského koncertu, které v létě roku 1914 zapříčinily vypuknutí první světové války.

Cílem diplomové práce je analýza vývoje rakousko-uherské zahraniční politiky během balkánských válek v letech 1912–1913. Předkládaná diplomová práce tedy sleduje, analyzuje a hodnotí vývoj diplomacie rakousko-uherské

---

¹ V odborné literatuře se také objevují varianty balkánský svaz, balkánská liga či balkánská aliance.

monarchie ve vymezeném časovém období. Autor se pokusil objasnit mezinárodní souvislosti, které vedly k vypuknutí balkánských válek, a snažil se vystihnout postoj habsburské monarchie k oběma konfliktům. Autor si také kladl otázku, jakým způsobem balkánské války poznamenaly zahraniční politiku Rakousko-Uherska a do jaké míry byl její vývoj významný v širších souvislostech mezinárodních vztahů před první světovou válkou. Vymezená problematika je zpracována chronologicky, což autorovi umožnilo zachytit proces samotného vývoje studovaného tématu. Pokud jde o zkoumanou problematiku, snaží se autor o zhodnocení cílů zahraniční politiky Rakousko-Uherska a posouzení, nakolik byla Vídeň ve své politice úspěšná či neúspěšná.

Členění kapitol odpovídá chronologickému pojetí práce. Zařazení první části, věnované obecnému vývoji vztahu Rakousko-Uherska k Balkánskému poloostrovu, bylo nezbytné nejen z důvodu uvedení tématu. První kapitola pojednává o důsledcích bosenské krize z let 1908–1909, kdy se zásadním způsobem proměnil vztah habsburské monarchie k balkánským státům potažmo Rusku. Právě bosenská krize uvedla do pohybu diplomacii směřující ke zformování balkánského bloku. Kromě hodnocení významu bosenské krize vyzdvihuje první kapitola také další příčiny první balkánské války, ať už neutěšený stav evropských držav Osmanské říše či italsko-tureckou válku. Následující druhá kapitola se zabývá samotným utvářením svazků a aliancí mezi balkánskými státy, které byly základními stavebními prvky budoucího balkánského bloku. Náplň kapitoly kromě jiného tvoří základní charakteristika tohoto aliančního systému a dotýká se i některých nedorozumění otázek, které měly v budoucnu vyvolat neshody ohledně rozdělení někdejších držav Osmanské říše. Třetí část je věnována první balkánské válce a otázkám spojených s novým uspořádáním na Balkáně. Kapitulu tvoří nástin průběhu samotného konfliktu a zevrubná analýza velmocenské politiky Rakousko-Uherska. Autor se v ní zabývá problémy, které pro monarchii vyvstaly s vypuknutím konfliktu, a jakým způsobem k nim Vídeň přistupovala. Dále pojednává o důvodech vytyčených cílů zahraniční politiky habsburské monarchie, které diplomacie Rakousko-Uherska v průběhu konfliktu sledovala a

také hájila na pozdější mírové konferenci. Krom toho se autor v uvedené kapitole věnuje problémům, se kterými se Vídeň v průběhu války a mírových jednání musela potýkat, a sleduje, zda se jí podařilo obhájit vytyčené požadavky a svůj balkánský program. Část kapitoly tak tvoří i skadarská krize, která byla z hlediska Vídně zásadní v souvislosti s prosazením jejích vitálních zájmů. Poslední kapitola se zaměřuje na příčiny, původ a důsledky druhé balkánské války vzhledem k rakousko-uherské zahraniční politice. Již během jednání před druhou balkánskou válkou se Vídeň pokusila uplatnit novou koncepci balkánské politiky, ve které spatřovala východisko ze špatné pozice monarchie na Balkáně. Tato politika do značné míry kolidovala s představou spojeneckého Německa a nakonec se ukázala být neúspěšnou. V závěru práce se pak autor snažil celkově zhodnotit rakousko-uherskou zahraniční politiku v průběhu balkánských válek a charakterizovat novou pozici monarchie na Balkáně v důsledku obou konfliktů.

Zpracování diplomové práce vychází z vydaných i nevydaných pramenů a odborné literatury v českém, německém a anglickém jazyce. Při zpracování byly využity dílčí poznatky z vídeňského *Haus-, Hof- und Staatsarchivu*, kde však autor narazil na některé obtíže, které mu do určité míry ztížily studium. Archiválie nebyly v jednotlivých kartonech nijak uspořádány ani chronologicky řazeny. Tato skutečnost vzhledem k relativně krátkému pobytu ve Vídni zkomplikovala autorovi systematické studium pramenů. Z toho důvodu mají prezentované poznatky většinou pouze ilustrační charakter. Z vydaných pramenů pak byla pro autora nejpřínosnější edice *Österreich-Ungarns Aussenpolitik von der bosnischen Krise 1908 bis zum Kriegsausbruch 1914*, která autorovi zpřístupnila celou řadu důležitých dokumentů ke studovanému období. Dále autor přihlédl k neméně významné edici *Die Grosse Politik der Europäischen Kabinette 1871–1914* a také *Die auswärtige Politik Serbiens 1903–1914*.

K zahraniční politice Rakousko-Uherska a dějinám mezinárodních vztahů před první světovou válkou existuje celá řada monografií i odborných studií. Mnozí historikové se však zabývají především hledáním příčin první světové války v obecných souvislostech, přičemž menší pozornost pak věnují

dílčím otázkám vývoje velmocenské politiky. Existují samozřejmě významné práce zabývající se například vztahem Rakousko-Uherska a trojspolkových mocností, nebo postavením habsburské monarchie v rámci koncertu velmocí. Přesto v českém jazyce chybí práce, která by komplexně a v širších souvislostech pojednávala o diplomacii Rakousko-Uherska v průběhu balkánských válek, a jejíž hlavní těžiště by spočívalo v podrobné analýze vývoje pozice monarchie na Balkánském poloostrově. Proto autor do značné míry vycházel z publikací, které obecně pojednávají o vývoji mezinárodních vztahů před první světovou válkou, popřípadě z děl, které analyzují rakousko-uherskou zahraniční politiku ve vztahu k různým otázkám diplomatických vztahů.

Pokud jde o vývoj mezinárodních vztahů a velmocenské politiky, klíčovou a zároveň nepostradatelnou prací se autorovi diplomové práce ukázala *Císařská politika* Aleše Skřivana, která vyčerpávajícím způsobem pokrývá období let 1906–1914. Uvedená práce se zabývá zahraniční politikou Rakousko-Uherska a Německa před první světovou válkou a tvoří zásadní dílo nejen v českém, ale i širokém akademickém prostředí. Téhož významu je rovněž další publikační činnost Aleše Skřivana věnovaná dějinám mezinárodních vztahů před první světovou válkou. Autorovi byla velmi užitečnou rovněž disertační práce Romana Kodeta *Rakousko-Uhersko a Osmanská říše 1896–1914*, která k velké škodě dosud nebyla publikována. Ve svém obsahu totiž detailně mapuje vývoj vztahu obou zemí v dlouhém časovém horizontu. Práce Romana Kodeta vychází z rozsáhlého archivního výzkumu, ve kterém spočívá krom jiného její hlavní přínos. Dalším stěžejním dílem v rámci diplomatických vztahů a vývoje mezinárodní politiky byla autorovi práce amerického historika Ernsta Christiana Helmreicha *The Diplomacy of the Balkan Wars 1912–1913*. Tato rozsáhlá publikace je bezpochyby dosud nepřekonanou prací, která komplexně zpracovává dějiny diplomacie v průběhu balkánských válek. Bez zajímavosti je i fakt, že v období, ve kterém autor prováděl svůj výzkum, uskutečnil některá setkání s přímými aktéry velmocenské politiky a samotnými tvůrci diplomacie evropských mocností. Autor diplomové práce ve svém studiu rovněž zohlednil dnes již klasickou práci významného českého historika Josefa Šusty *Světová*

politika v letech 1871–1914, která v českém prostředí bezpochyby položila základ dalšímu akademickému výzkumu dějin mezinárodních vztahů před první světovou válkou.

Z literatury obecného charakteru je na místě vyzdvihnout práci britského historika Francise Roye Bridge *From Sadowa to Sarajevo*, která velmi zdařile analyzuje postavení Rakousko-Uherska a jeho zahraniční politiku v rámci koncertu velmocí. Za zmínku jistě stojí také obecné dílo Matthewa S. Andersona *The Eastern Question 1774–1923*, které poskytuje základní pohled na vývoj Východní otázky v širších souvislostech velmocenské politiky. Nepřehlédnutelnou prací je také rozsáhlá publikace Mishi Glenneho *Balkán 1804–1999: Nacionalismus, válka a velmoci*, která sleduje jednotlivé vývojové etapy historie poloostrova. Krom toho přináší nejen zajímavé podrobnosti k balkánským válkám, ale rovněž čtenáři zprostředkovává specifické poměry na Balkáně. Další velmi zdařilou prací je kniha autorského kolektivu kolem Jana Rychlíka *Mezi Vídní a Cařihradem*, která dokáže velmi výstižnými formulacemi vyjádřit podstatu prezentovaných historických událostí. Krom Jana Rychlíka se v českém prostředí věnuje dějinám Blízkého východu a Osmanské říše také Eduard Gombár, například ve své práci *Moderní dějiny islámských zemí*. Pokud jde o balkánské války, pak z nejnovějších prací autor využil například dílo chorvatského historika Igora Despota *The Balkan Wars in the Eyes of the Warring Parties*. Přestože vývoj samotných konfliktů nebyl primárním zájmem diplomové práce, využil autor dále dílo amerického armádního důstojníka Edwarda J. Ericksona *Defeat in Detail*, které vyčerpávajícím způsobem pojednává o vývoji obou konfliktů, průběhu jednotlivých bitev apod. Méně obsáhlá avšak obdobného zaměření je i práce Richarda C. Halla *The Balkan Wars 1912–1913*. Podobných publikací, které se zabývají vojenskou historií balkánských válek, je celá řada. Vzhledem k tomu, že průběh obou konfliktů je jen okrajovým předmětem zájmu autora předkládané diplomové práce, čerpal autor, vyjma několika dalších prací při zpracování nezbytného nástinu vývoje obou válek především z uvedených děl.

Na tomto místě ještě pokládá autor za nezbytné objasnit některé termíny používané v diplomové práci. Autor například používá pojmy „Osmanská říše“ a „Turecko“ jako synonyma označující stejný státní útvar. Totéž platí i v případě označení „osmanský“, respektive „turecký“. Ze stejných důvodů, především stylistických, pracuje autor s pojmy „rakousko-uherský“, „habsburský“ apod. U místních jmen autor většinou dal přednost názvům, které jsou již zažitá v českém prostředí. Přesto raději v závorkách uvádí další možné ekvivalenty pro případné snadnější dohledání na soudobých mapách. Krom toho se autor musel vypořádat s otázkou přepisu tureckých osobních jmen. Tento problém se rozhodl vyřešit užitím transkripce, kterou používá moderní turečtina. Namísto tradičního „paša“ autor používá termín „Paşa“ atd. Ze stylistického hlediska také byl použit čím dál tím rozšířenější způsob skloňování Mahmut-Mahmuda, Mehmet-Mehmeda apod.

2 RAKOUSKO-UHERSKO A BALKÁN OD BOSENSKÉ KRIZE DO ROKU 1912

Fakticky jedinou oblastí, kde mohlo Rakousko-Uhersko po roce 1866, respektive 1871, uplatňovat aktivní velmocenskou zahraniční politiku, byl Balkánský poloostrov. Monarchie zde však nečelila pouze obvyklému antagonismu zahraničně-politických a hospodářských zájmů velmocí a států, ale i ideologickému střetu. Tradiční pojetí státu a moci v duchu universalismu ztělesněné monarchií tu stálo v protikladu stále sílícího konceptu moderního národního státu. Ten se zde prosazoval na úkor upadající osmanské moci, mnohdy doprovázen vyhrcočeným nacionalismem. Také kvůli tomu byl Balkán nejednou pro Rakousko-Uhersko horkou půdou.

2.1 Bosenská krize a její důsledky

Mandát k okupaci osmanského *vilájetu* Bosna a *sandžaku* Novi Pazar získalo Rakousko-Uhersko z rozhodnutí Berlínského kongresu roku 1878. Provincie Bosna a Hercegovina vznikla teprve rozdělením *vilájetu* do dvou oblastí okupační správy. Území však nadále náleželo do sultánovy svrchovanosti.² Teprve bosenská anekční krize (1908–1909), která přivedla Evropu téměř na pokraj války, narušila *status quo* z roku 1878 a definitivně připoutala Bosnu a Hercegovinu k habsburské monarchii.

Anexi předcházela diplomatická příprava, která dodnes vyvolává řadu otázek. Především jde o načasování a způsob jejího provedení. Krom německého spojence, který byl o plánované akci srozuměn pouhých deset dní dopředu, neměl o ní, krom ruské strany, nikdo předem vědět. Rakousko-Uhersko se chystalo postavit svět před hotovou věc. Za účelem zajištění anexe se rakousko-uherský ministr zahraničí baron Alois Lexa von Aehrenthal³ setkal pouze se svým ruským protějškem Alexandrem Petrovičem Izvolským na

---

² HLADKÝ, Ladislav, *Bosenská otázka v 19. a 20. století*, Brno 2005, s. 72–75.

³ K Aehrenthalově osobnosti a dráze viz SKŘIVAN, Aleš, *Muž, který mohl zachránit monarchii? Alois hrabě Lexa von Aehrenthal (1854–1912)*. In: *Historický obzor* 22, 2011, 9/10, s. 207–217.

jihomoravském zámku v Buchlovicích v polovině září 1908. Zde došlo k neformální dohodě, kdy Izvolskij, výměnou za podporu Rakousko-Uherska v otázce změny statutu Úžin, souhlasil s anexí Bosny a Hercegoviny.⁴ Aehrenthal tak obratně využil všeobecně známé snahy ruské diplomacie dosáhnout možnosti proplouvat válečným loďstvem Bosporem a Dardanelami do Středozemního moře. Zatímco však Izvolskij považoval tuto dohodu jako budoucí základ širšího jednání velmocí, Aehrenthal jednal okamžitě a přistoupil k anexi. Zprávu o ní se pak Izvolskij dozvěděl dosti nešťastně 4. října 1908 z francouzských novin na cestě do Paříže,⁵ kde chtěl začít sondovat postoje ostatních velmocí. Když se ukázalo, že souhlas Francie ani Velké Británie nezíská, cítil se Izvolskij Aehrentalem podveden. Porážku ruského ministra zahraničí umocňovalo také to, že pro své dosavadní kroky neměl souhlas vlády ani cara Mikuláše II.⁶ Izvolskij se nastalou situací pokusil zvrátit uspořádáním konference velmocí. Pro tuto ideu se snažil získat západní mocnosti poukazem na protesty zainteresovaných států. Nesouhlas projevovala nejen Osmanská říše, ale kompenzací se mimo jiné vehementně dožadovalo i Srbsko. Západní mocnosti se posléze postavily za ruský návrh a vypracovaly seznam bodů k projednání na případné konferenci. Vídeň však tuto ideu razantně odmítla a dávala najevo, že považuje celou záležitost za uzavřenou. Nicméně z reakcí Osmanské říše bylo s postupem času stále více patrné, že by Vysoká Porta⁷ byla ochotna celou záležitost urovnat finanční dohodou.⁸ K této možnosti se na přelomu let 1908–1909 přiklonilo i Rakousko-Uhersko v důsledku stále se stupňujícího mezinárodního nátlaku. K oboustranné dohodě došlo 26. února 1909, kdy byl podepsán příslušný protokol. Osmanská říše přistoupila na finanční kompenzaci v hodnotě 2,5 milionu tureckých liber (přibližně 54

---

⁴ JELAVICH, Barbara, *A century of Russian foreign policy 1814–1914*, Philadelphia, New York 1964, s. 265.

⁵ SKŘIVAN, Aleš, *Císařská politika. Rakousko-Uhersko a Německo v evropské politice v letech 1906–1914*, Praha 1996, s. 62.

⁶ BRIDGE, Francis Roy, *From Sadowa to Sarajevo. The Foreign Policy of Austria-Hungary 1866–1914*, London, Boston 1972, s. 305.

⁷ Sídlní palác ministerstva zahraničí Osmanské říše.

⁸ KODET, Roman, *Rakousko-Uhersko a Osmanská říše 1896–1914*, disertační práce, Praha 2011, s. 136.

milionů rakouských korun).⁹ Tato smlouva posléze přispěla k ukončení vleklé mezinárodní krize. Uzavření rakousko-osmanského protokolu totiž sebralo vítř z plachet oponentům anexe. Nemohli již požadovat konferenci v zájmu poškozených aktérů a domáhat se kompenzací jejich jménem, protože jediným poškozeným byla vlastně pouze Osmanská říše, pro niž byla záležitost oficiálně uzavřena.¹⁰ Zatímco se Rusko začalo smiřovat s diplomatickou porážkou a velmoci začínaly chápat nezvratnost situace, Srbsko se s anexí smířit nehodlalo. Od počátku krize patřilo k nejzarputilejším odpůrcům anexe i vzhledem k početné srbské menšině v Bosně. Proto Srbsko požadovalo zrušení anexe, popřípadě územní kompenzaci.¹¹ Teprve pod hrozbou částečné mobilizace ze strany monarchie si uvědomilo, že bez ruské podpory jsou jeho nároky beznadějné. Do hry se navíc vložilo také Německo, které plně podpořilo svého spojence. Dne 22. března 1909 byl Petrohradu předložen německý požadavek na uznání anexe. Okolnosti donutily ruskou stranu reagovat smířlivě. Osamocenému Srbsku nezbývalo než se podvolit. Na rakousko-uherskou výzvu musel Bělehrad dne 31. března 1909 zaslat do Vídně nótu, ve které uznal anexi Bosny a Hercegoviny a do budoucna přislíbil setrvat s monarchií „v dobrých sousedských vztazích“.¹² Posléze uznaly anexi i všechny ostatní velmoci.

Navzdory velmi závažné mezinárodní krizi, kterou umocnilo i téměř současné vyhlášení bulharské nezávislosti na Osmanské říši a krétská deklarace o připojení k Řecku, se jednalo o jasné diplomatické vítězství Rakousko-Uherska. Ovšem v dlouhodobém měřítku se tento diplomatický úspěch ukázal spíše Pyrrhovým vítězstvím.¹³ Jakákoli vstřícná politika ze strany Ruska vůči habsburské monarchii byla napříště vyloučena. Došlo k tomu navzdory původnímu přesvědčení Aehrenthala, že v zájmu stabilního mezinárodního

---

⁹ VOCELKA, Karl, *Das Osmanische Reich und die Habsburgermonarchie 1848–1918*. In: WANDRUSZKA, Adam, URBANITSCH, Peter (ed.), *Die Habsburgermonarchie 1848–1918, Band VI. Die Habsburgermonarchie im System der internationalen Beziehungen, 2. Teilband*, Wien 1993, s. 269–270.

¹⁰ KODET, *Rakousko-Uhersko*, s. 145.

¹¹ MÖHRING, Rubina, *Die Beziehungen zwischen Österreich-Ungarn und dem Osmanischen Reich 1908–1912*, disertační práce, Wien 1978, s. 50.

¹² HLAVAČKA, Milan, PEČENKA, Marek, *Trojspolek. Německá, rakousko-uherská a italská zahraniční politika před první světovou válkou*, Praha 1999, s. 210.

¹³ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 120.

postavení monarchie je nezbytné udržovat co nejlepší vztahy s Ruskem.¹⁴ Bosenská krize však měla vážné dopady nejen ve vztahu k Rusku. Anexe též trvale zatížila vztahy Rakousko-Uherska a jeho balkánských sousedů, zvláště Srbska. Jeho slib žít s monarchií v rámci dobrých sousedských vztahů byl jen „prázdným gestem z nutnosti. Nacionalistické vášně a touha po odvetě neměly již utichnout. Anexe jen zaktivizovala činnost nacionalistických a teroristických organizací [...]. Po roce 1909 zaplavila protirakouská propaganda celý balkánský poloostrov a jižní území monarchie.“¹⁵ Bosenská krize tak zásadně ovlivnila vnímání habsburské monarchie balkánskými národy.

2.2 Říše v rozkladu a příčiny konfliktu

Na počátku 20. století byla evropská část osmanské říše tvořena Makedonií, Thrákií a Albánií. Tyto oblasti byly ovšem ohniskem trvalého napětí vzhledem k etnické, konfesní a národnostní pestrosti obyvatelstva, neschopnosti centrální vlády provést potřebné reformy a nastolit právo a pořádek. Svůj podíl na separatistických tendencích a častých vzpourách měla i nacionalistická kampaň organizovaná ze sousedních států, kterým se v průběhu 19. století podařilo vymanit z područí Osmanské říše. Společným cílem těchto relativně mladých států pak bylo definitivní ukončení osmanské moci v Evropě a uchvácení jejího zbývajícího teritoria.¹⁶ Vedle individuálních cílů balkánských států, které se více či méně dostávaly do vleku politiky mocností, hájily na poloostrově své zájmy i velmoci samotné. Pochopitelně nejzajímavější v balkánských otázkách bylo vedle Ruska také Rakousko-Uhersko. Pokud si politika obou velmocí v balkánských otázkách neodporovala a dokud bylo v zájmu obou mocností udržet stávající *status quo*, nehrozilo míru vážné nebezpečí. Bosenská krize ovšem možnost dlouhodobého *entente* obou velmocí zjevně zmařila. Vzájemná nedůvěra se musela promítnout i do balkánských poměrů. Do popředí

---

¹⁴ SKŘIVAN, Aleš, *Aehrenthal – das Profil eines österreichischen Staatsmanns und Diplomaten alter Schule*. In: Prague Papers on the History of International Relations 11, 2007, s. 184.

¹⁵ HLAVAČKA, PEČENKA, s. 217.

¹⁶ PEČENKA, Marek, *Makedonské reformy. Evropský pokus o řešení krize*. In: BALÍK Stanislav, DRŠKA, Václav, STELLNER, František (ed.), *Pocta Aleši Skřivanovi. Sborník příspěvků jeho žáků k 50. narozeninám*, Praha 1994, s. 35.

ruské diplomacie se následně dostala idea iniciovat utvoření balkánského bloku (včetně Osmanské říše), který by fungoval jako systém „kolektivní bezpečnosti“ proti dalšímu rakousko-uherskému pronikání na Balkán.¹⁷ Přestože byl původní záměr ruské diplomacie zcela odlišný, vedla tato iniciativa k urovnání sporů mezi balkánskými státy a uspořádání budoucí válečné aliance proti Osmanské říši. Kurs ruské zahraniční politiky, který převládl po bosenské krizi, lze vidět jako jednu z příčin budoucího konfliktu na Balkáně.

Za další příčinu konfliktu lze právem považovat vnitropolitickou situaci Osmanské říše. Proti despotické vládě sultána Abdülhamida II. postupně krystalizovala opozice, kterou tvořili pouze národnostní menšiny v evropských provinciích či Arménii, ale rovněž samotní Turci. Atmosféra se stala neúnosnou zvláště kvůli sultánově paranoie, která se promítala do jeho absolutistického způsobu vládnutí.¹⁸ Všeobecná nespokojenost vedla roku 1889 k založení tajné organizace *Výboru jednoty a pokroku (İttihat ve Terakki Cemiyeti)* v Istanbulu. Cílem této organizace nebylo nic jiného než svržení absolutismu, obnovení ústavy z roku 1876 a nastolení liberálního konstitučního režimu. Pod tlakem vlády však musela většina protagonistů této skupiny emigrovat.¹⁹ Nejdůležitějším centrem emigrace se stala Paříž, kde skupina vešla ve známost pod jménem mladoturci. Výraznou posilou opozičních sil bylo také založení *Společnosti osmanské svobody (Osmanlı Hürriyet Cemiyeti)* roku 1906 v Soluni, která brzy na svou stranu získala řadu nižších armádních důstojníků v Makedonii. O rok později došlo k propojení organizace s *Výborem jednoty a pokroku*, který posléze definitivně formuloval své cíle v podobě sesazení sultána „*všemi prostředky, a bude-li to nezbytné, i revolučním násilím.*“²⁰

Určitým katalyzátorem událostí byla situace v Makedonii, která se na počátku století značně vyhrotila. V obavě z neočekávaného vývoje musely velmoci počátkem roku 1903 intervenovat. Pokus mocností zorganizovat rozsáhlé reformy v Makedonii, však skončil fiaskem. Místo aby se pověřený

¹⁷ GLENNY, Misha, *Balkán 1804–1999. Nacionalismus, válka a velmoci*, Praha 2003, s. 185.

¹⁸ KODET, *Rakousko-Uhersko*, s. 112.

¹⁹ RYCHLÍK, Jan a kol., *Mezi Vídní a Cařihradem. 1. Utváření balkánských národů*, Praha 2009, s. 308.

²⁰ GOMBÁR, Eduard, *Moderní dějiny islámských zemí*, Praha 1999, s. 291–293.

generální inspektor Hüseyin Hilmi Paşa pokusil situaci v provincii uklidnit, využil svých pravomocí k potlačování místního odporu. Vážnost situace se nadále stupňovala. Otevřené povstání v bitolském *vilájetu*, známé jako *ilidenské*,²¹ propuklo 2. srpna 1903. O den později ho v Thrákii následovalo tzv. *preobraženské*²² povstání v oblasti Drinopolu (Edirne). Obě byla krvavě potlačena.²³ Když se Evropa začala dovídat o metodách osmanských represí, popravách a vypalování vesnic, musely velmoci zakročit. Po vzájemných konzultacích představitelů Rakousko-Uherska a Ruska, byl podle dohody z Müzstegu vyvinut na Vysokou Portu tlak k přijetí rozsáhlých reforem pro oblast Makedonie.²⁴ Portě nezbývalo, než se nátlaku podvolit. Ovšem není divu, že po dřívějších zkušenostech vnímalo obyvatelstvo příslib reforem dosti skepticky. Koneckonců ani po přijetí reformního programu se poměry v Makedonii nijak nezlepšily.²⁵ Na území nadále působily tajné organizace užívající guerillovou taktiku a teroristické metody k vyprovokování dalšího zásahu velmocí. Ten měl sloužit k zisku autonomie či připojení teritoria k jinému státu.²⁶

Poměry v Makedonii opět eskalovaly na jaře roku 1908. V souvislosti s nepříznivým vývojem došlo na konci května k setkání britského krále Eduarda VII. s carem Mikulášem II. v estonském Tallinnu (Reval). Zde se panovníci dohodli na společném postupu ohledně další úpravy makedonských poměrů. Tallinnská schůzka však vnesla neklid mezi mladoturecké patrioty, kteří ji chápali jako další zásah do suverenity a celkové integrity Osmanské říše.²⁷ Dalším rozhodujícím faktorem, který přilil olej do ohně, byla šířící se zvěst o chystaném úderu Abdülhamidovy vlády proti mladoturkům a čistce v armádě.²⁸ Z pohledu mladoturků bylo jasné, že čas pracuje ve prospěch sultánova režimu a

---

²¹ Podle svátku sv. Ilii (Eliáše), který připadá na 20. července podle pravoslavného kalendáře (2. srpna podle juliánského kalendáře).

²² Na 19. srpen (3. srpen podle juliánského kalendáře) připadá pravoslavný církevní svátek Proměnění Páně (*Preobraženie*), z toho důvodu nazýváno *preobraženské*.

²³ RYCHLÍK, s. 305–307.

²⁴ PAVLOWITCH, Stevan K., *A history of the Balkans 1804–1945*, London 1999, s. 168–169.

²⁵ RYCHLÍK, s. 307.

²⁶ GOMBÁR, s. 293–294.

²⁷ ANDERSON, Matthew S., *The Eastern Question 1774–1923. A Study in International Relations*, London, Melbourne, Toronto, New York 1966, s. 272–273.

²⁸ HANIÖĞLU, M. Şükrü, *A Brief History of the Late Ottoman Empire*, Princeton, Oxford 2008, s. 149.

proti „zájmu vlasti“. Celková konstelace vnitropolitických i zahraničních faktorů spustila revoluci.

Dne 3. července 1908 dezertovala jednotka Resenské posádky pod velením majora Ahmeda Niyaziho Beye v počtu 200 vojáků a z nedalekých hor zahájila ozbrojenou revoltu proti vládě. Deklarovaným požadavkem povstalců bylo okamžité obnovení ústavy z roku 1876. Rozsah vzpoury rychle narůstal. Ke vzbouřencům se brzy přidalo dalších 700 mužů, většinou Albánců, a oddíl majora Envera Beye čítající 800 mužů.²⁹ Povstání nabývalo široké podpory. Poslušnost sultánovi odepřely nejen oddíly 2. a 3. armády dislokované v Makedonii, ale i jednotky povolané z Anatólie k potlačení vzpoury odmítly s povstalcí bojovat. Ve druhé polovině července již bylo postavení vzbouřenců natolik silné, že se vláda oprávněně obávala jejich postupu na Istanbul. Okolnosti nakonec donutily sultána k ústupu. Ve snaze zachovat si alespoň částečně své postavení předběhl vývoj a 23. července vydal dekret o obnovení ústavy a vypsání voleb do parlamentu na konec roku 1908.³⁰ Následně vyhlásil všeobecnou amnestii a zrušil tajnou policii. Nové konstituční zřízení sice nezbavilo Abdülhamida trůnu, ale jeho moc zásadně omezilo.³¹

Obnovení osmanské ústavy však ohrozilo rakousko-uherské zájmy na Balkáně. V případě voleb by každá provincie říše vyslala do parlamentu svého zástupce, kterého by pochopitelně měla i Bosna a Hercegovina. Takový scénář byl pro Rakousko-Uhersko nepřijatelný, protože přímo ohrožoval postavení monarchie na okupovaném území. V případě zrušení okupačního statutu by byly tři desetiletí výstavby a investic do regionu nenávratně ztraceny.³² Právě ohrožení pozice monarchie donutilo Aehrenthala přistoupit k urychlené anexi Bosny a Hercegoviny, která spustila mezinárodní krizi.

Ani revoluce však situaci v Osmanské říši nijak dlouhodobě nezlepšila. Ustavený kabinet reformátorů Mehmeda Kámila Paši nenaplňoval představy

---

²⁹ DESPOT, Igor, *The Balkan Wars in the Eyes of the Warring Parties. Perceptions and Interpretations*, Bloomington 2012, s. 21.

³⁰ RYCHLÍK, s. 309.

³¹ GOMBÁR, s. 295.

³² BUCHMANN, Bertrand Michael, *Österreich und das Osmanische Reich. Eine bilaterale Geschichte*, Wien 1999, s. 248.

mladoturků a proto byl již v únoru 1909 vystřídán vládou makedonského generálního inspektora Hüseyina Hilmiho Paši. Záměr mladoturků přetvořit říši v moderní centralizovaný stát však nenalezl příznivou odezvu v konzervativních kruzích muslimského duchovenstva a některých důstojníků. Nástup nového režimu byl navíc spojen s tragickými územními ztrátami v průběhu mezinárodní krize, což mu na popularitě také příliš nepřidalo.³³ V neposlední řadě nebyl se svou novou pozicí spokojen ani panovník, který „*chápal vydání ústavy jenom jako dočasný ústupek a připravoval odstavení mladoturků od moci*“.³⁴ V důsledku okolností, které vyvolaly nespokojenost obyvatel, probíhaly již od jara 1909 v Istanbulu demonstrace studentů. K nim se postupně přidali i dělníci a drobní obchodníci, podněcovaní radikálními náboženskými vůdci. Rozhodujícím faktorem byla i latentní nespokojenost vojenské posádky města.³⁵ Ke zvratu došlo v noci z 12. na 13. dubna 1909, kdy se k demonstrantům přidali vojáci kasáren hlavního města. Dav požadoval rezignaci vlády a vytvoření fundamentalistického režimu, který by přísně dbal na dodržování islámského práva *šaría* a respektoval sultánovu autoritu.³⁶ Abdülhamid pochopitelně požadavkům ochotně vyhověl a ve snaze využít situace ke znovunastolení někdejších poměrů, improvizovaně jmenoval novou loajální vládu v čele s velkovezírem Ahmedem Tevfikem Pašou. Naděje povstalců i nové vlády však byly záhy zmařeny. Jakmile zprávy o dění v hlavním městě pronikly do Soluně, centra mladotureckého hnutí, nařídil velitel 3. armády generál Mahmud Şevket Paşa přesun jednotek na předměstí Istanbulu.³⁷ Şevketova armáda zajistila ochranu poslancům povolaným mladoturky do San Stefana, kde vydali manifest odsuzující sultánovo počínání.³⁸ Dne 24. dubna 1909 armáda obsadila hlavní město, aniž by narazila na výraznější odpor. Po třech dnech byl sultán Abdülhamid II. sesazen. Na trůně ho vystřídal jeho mladší bratr Reşat jako Mehmed V. Spolu se sultánem padla i improvizovaná vláda Ahmeda Tevfika

---

³³ Blíže k cílům mladoturecké revoluce a příčinám pokusu o převratu viz PALMER, Alan, *Úpadek a pád Osmanské říše*, Praha 1996, s. 215–218.

³⁴ RYCHLÍK, s. 311.

³⁵ KODET, *Rakousko-Uhersko*, s. 147.

³⁶ PALMER, s. 218.

³⁷ Operací byl pověřen Mustafa Kemal (1881–1938), známý později jako Atatürk (otec Turků).

³⁸ GOMBÁR, s. 298.

Paši, načež se do jejího čela vrátil Hüseyin Hilmi Paša.³⁹ Neúspěšný pokus o převrat upevnil postavení mladoturků. Přestože se situaci podařilo postupně uklidnit, netrvalo dlouho a vláda mladoturků přinesla zklamání širokým vrstvám obyvatelstva a především netureckým národům říše.⁴⁰

Rozklad Osmanské říše nenechával nikoho na pochybách, že je pouhou otázkou času než na Balkáně dojde k otevřenému nepřátelství. Nestabilita a násilí páchané na souvěrcích, měly velkou odezvu nejen u balkánských národů a jejich vlád. Prozatím se však sousední státy, i vzhledem k neochotě velmocí změnit *status quo*, ke konečnému úderu a dělení „turecké kořisti“ neodhodlaly. Jedním z impulzů, které zásadní měrou přiměly balkánské státy jednat, byla až italsko-osmanská válka z konce září 1911.

2.3 Tripolská válka

Předehrou italsko-osmanské války byla vyhrocená situace v Albánii, kde již od roku 1909 docházelo k celé řadě lokálních povstání. Příčinou místního odporu bylo zklamání z mladoturecké revoluce, která podnikla řadu centralizačních opatření a nevycházela vstříc albánským národním požadavkům.⁴¹ Napětí v regionu vyústilo na jaře 1910 v otevřené povstání, které se šířilo z Kosova a severní Albánie. Za účelem zjednání pořádku bylo do oblasti vysláno okolo 50 000 vojáků.⁴² Použití hrubé síly však mělo spíše opačný účinek. Utvrdilo Albánce o nezbytnosti úplné nezávislosti na Osmanské říši a povzbudilo je k dalšímu boji. Již v dubnu následujícího roku vypuklo povstání nanovo. Stejně jako to předešlé však bylo nemilosrdně potlačeno. Navzdory tomu byla albánská povstání podporována Itálií, která pomáhala vzbouřencům pašovat zbraně.⁴³ Řím tak chtěl nejen využít příležitosti k posílení svého vlivu v oblasti, ale především také přispět k další destabilizaci říše v zájmu svých koloniálních ambicí.

---

³⁹ PALMER, s. 219–220.

⁴⁰ RYCHLÍK, s. 311–312.

⁴¹ Blíže k albánskému odporu, vzpourám a národním požadavkům viz Tamtéž, s. 316–321.

⁴² PALMER, s. 222.

⁴³ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 144.

Potřeba značného množství vojáků k potírání vzpour se projevila v mnoha oblastech Osmanské říše, odkud byly jednotky přesouvány na Balkán. Docházelo tak k oslabení vojenských posádek napříč celou říší. Tento problém se týkal i severoafrických provincií Tripolisu a Kyrenaiky, kde do poloviny léta 1911 zůstalo pouhých 3 400 mužů pravidelné armády a jen nepočetné obranné síly rozptýlené podél pobřeží o délce zhruba 1 600 kilometrů.⁴⁴ Slabá obrana pochopitelně skýtala mocnostem příležitost k vojenskému obsazení a záboru obou provincií.

Snad největší zájem na připojení Tripolska a Kyrenaiky měla právě Itálie. Upevňování vlivu v obou osmanských provinciích bylo proto dlouhodobým kurzem italské zahraniční politiky. Pozice Říma v oblasti sílila i díky italským společnostem, které zde skupovaly půdu a následně se podílely na exploataci zdejšího přírodního bohatství.⁴⁵ Rozsáhlé investice do severoafrických provincií vedly italské koloniální kruhy k úvahám o invazi a následném připojení zámořského území. Reálně se ovšem o invazi začalo uvažovat až v souvislosti s upevněním francouzských pozic v Maroku. V Římě se obávali, že by snad Francie mohla své severoafrické državy rozšířit dále na východ a předběhnout tak Itálii.⁴⁶ Z toho důvodu pak v Římě převládl názor, že je třeba urychleně jednat. Okolnosti byly pro Itálii více než příznivé. Situace Osmanské říše byla krajně neuspokojivá a síly na obranu provincií se zdály být jen malou překážkou. Proto začal Řím soustavně stupňovat tlak v Istanbulu k přijetí reformy v severoafrických državách. Když se však Porta pokusila italským intervencím čelit, reagoval Řím nótou požadující uznání zvláštních italských zájmů. Situace vyvrcholila předložením 24hodinového ultimáta, v němž Itálie požadovala okamžitý souhlas s okupací Tripolska a Kyrenaiky. Obě země tak oficiálně vstoupily do války 29. září 1911.⁴⁷ Itálie se stala první velmocí, která zahájila otevřený konflikt s Osmanskou říší od Berlínského kongresu roku 1878.

---

⁴⁴ PALMER, s. 223.

⁴⁵ KODET, *Rakousko-Uhersko*, s. 161.

⁴⁶ AFFLERBACH, Holger, *Der Dreibund. Europäische Grossmacht- und Allianzpolitik vor dem Ersten Weltkrieg*, Wien, Köln, Weimar 2002, s. 689.

⁴⁷ ERICKSON, Edward J., *Defeat in Detail. The Ottoman Army in the Balkans, 1912–1913*, Westport, London 2003, s. 72–73.

Vyhlášení války tak „uvolnilo první kámen, jenž se měl v následující dekádě proměnit v lavinu, která zdolala Osmanskou říši.“⁴⁸

První válečné střety se vyvíjely jednoznačně ve prospěch Itálie. Osmanské pozice byly proti útoku s podporou letectva⁴⁹ a válečných lodí jen těžko hájitelné. Obránci proto nekladli větší odpor. Dne 5. října 1911 byl obsazen Tripolis a již o měsíc později, 5. listopadu, vyhlásil italský král Viktor Emanuel III. anexi obou provincií, z nichž vytvořil novou kolonii Libyi.⁵⁰ Přestože se útočníci dokázali zmocnit pobřežních měst, do vnitrozemí proniknout nedokázali. Narazili totiž na houževnatý odpor arabských kmenů, který se jim nedařilo zlomit. Navíc i přes italskou námořní převahu se Istanbulu podařilo do Libye vyslat Mustafu Kemala a Envera Beye, kteří dokázali zorganizovat efektivní odpor.⁵¹ Proto bylo nutné italský expediční sbor o původní síle 35 000 mužů navýšit o dalších 55 000 vojáků.⁵² S příchodem jara roku 1912 se válka rozšířila i do dalších oblastí. Italská eskadra dvanácti válečných lodí ostřelovala 18. a 19. dubna dardanelské pevnosti, které však odpověděly velmi přesnou střelbou. To sice donutilo Italy ke stažení flotily od Úžin, ale zároveň dalo prostor k dalším akcím v Egejském moři. V květnu Italové obsadili Rhodos a Dodekanéské ostrovy.⁵³

Od jara roku 1912 se však také schylovalo ke konfliktu na Balkáně. Scénář souběžné války na poloostrově a ve Středomoří, jakkoli by byl pro Itálii výhodný, by pro Osmanskou říši znamenal katastrofu. Válečné operace však nadále pokračovaly. Teprve 12. července 1912 byly zahájeny mírové rozhovory ve Švýcarském Lausanne. Italové podmínili zastavení války uznáním své suverenity v Tripolsku a Kyrenaice a požadavkem obnovy svých předválečných (především ekonomických) pozic v Osmanské říši. Jednání se však protahovala

---

⁴⁸ BOSWORTH, Richard J. B., *Italy and the End of the Ottoman Empire*. In: KENT, Marian (ed.), *The Great Powers and the End of Ottoman Empire*, London, Boston, Sydney 1984, s. 60.

⁴⁹ Italští piloti shazovali bomby ručně z dvojplášníků. Poprvé v dějinách tak došlo k využití letectva při vojenských operacích. Blíže viz CLARK, Christopher, *The Sleepwalkers. How Europe Went to War in 1914*, Oxford 2008, s. 243.

⁵⁰ SCHODERBÖCK, Anna Elisabeth, *Österreich-Ungarn und die Balkankriege 1912/1913*, diplomová práce, Wien 1988, s. 14.

⁵¹ ERICKSON, s. 73.

⁵² GOMBÁR, s. 302.

⁵³ PALMER, s. 224.

až do října téhož roku. Teprve vypuknutí první balkánské války donutilo vládu Osmanské říše k ústupnosti. K podpisu mírové smlouvy nakonec došlo v Ouchy u Lausanne 18. října 1912.⁵⁴ Libye obdržela rozsáhlou autonomii, přičemž Itálie si v provincii zajistila dominantní postavení. Řím na oplátku uznal formální náboženskou svrchovanost sultána nad územím Libye a přislíbil vyklidit Dodekanéské ostrovy, ale tento slib nikdy nedodržel. Mírová smlouva nicméně znamenala konec osmanské vlády v severní Africe.⁵⁵

---

⁵⁴ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 166.

⁵⁵ KODET, *Rakousko-Uhersko*, s. 173.

3 VZNIK BALKÁNSKÉHO BLOKU

Myšlenka utvoření vojenské aliance balkánských států proti Osmanské říši nebyla nová. Objevovala se již od času Berlínského kongresu, ale teprve v první dekádě 20. století začala nabývat jasnějších kontur.⁵⁶ Souviselo to s celkovou situací Osmanské říše, která se nedokázala vypořádat se svými vnitřními problémy (především s vzestupem národních hnutí apod.) a efektivně reformovat správní systém. V podstatě jediným, avšak důsledně uplatňovaným opatřením Istanbulu proti rostoucímu chaosu, byla násilná pacifikace odporu v provinciích. Ostré kroky však nejenže situaci neřešily, ale navíc podkopávaly legitimitu samotné osmanské vlády. Balkánské státy samozřejmě vnímaly těžkosti sousední říše, ale trvalo několik let, než události vytvořily příznivé okolnosti k dohodě na společném postupu.

Z politického a strategického hlediska bylo pro utvoření balkánského bloku nejdůležitější dorozumění mezi dvěma regionálními mocnostmi, Bulharskem a Srbskem. Proto někteří historici⁵⁷ spatřují počátky utváření bloku již v roce 1904, kdy spolu oba státy uzavřely smlouvu o přátelství, která byla následujícího roku doplněna o celní dohodu. Srbsku však zmíněné smlouvy přinesly řadu problémů. Rakousko-uherská vláda si je vyložila jako narušení svých obchodních zájmů a reagovala embargem vůči srbskému vývozu známému jako „prasečí válka“.⁵⁸ Politika celní války se však dlouhodobě ukázala pro Vídeň krátkozrakou. Přes počáteční obtíže se nakonec Srbům podařilo najít pro své zboží jiná odbytí. Srbsko se tak v důsledku uplatnění embarga zbavilo jednostranné hospodářské závislosti na habsburské monarchii.⁵⁹

Potenciál obou dohod mezi Bulharskem a Srbskem se však prozatím nerozvinul. Zatímco se Bělehrad vyrovnával s následky obchodního embarga,

---

⁵⁶ RYCHLÍK, s. 321.

⁵⁷ GLENNY, s. 184.

⁵⁸ Hlavním srbským vývozním artiklem byli vepři. Blíže k rakousko-srbské celní válce viz VRANEŠEVIĆ, Branislav, *Die aussenpolitischen Beziehungen zwischen Serbien und der Habsburgermonarchie*. In: WANDRUSZKA, URBANITSCH (ed.), *Habsburgermonarchie*, s. 366–369.

⁵⁹ GLENNY, s. 184.

Sofie se pokusila o sblížení s Rakousko-Uherskem, což obě země natolik odcizilo, že se uvedené dokumenty až do bosenské krize staly v podstatě mrtvou literou.⁶⁰ Krom toho mezi oběma státy panovala značná neshoda v otázce budoucího uspořádání Makedonie. Srbsko totiž požadovalo její rozdělení, přičemž počítalo se ziskem měst Skopje a Kumanova a přilehlých oblastí. Naproti tomu Bulharsko původně požadovalo autonomii pro územní celek Makedonie, což však v Bělehradě chápali jako snahu Sofie o budoucí vtělení celého teritoria do Bulharska.⁶¹ I přes vzájemné neshody je však nutné dát za pravdu názoru, že srbsko-bulharské dohody z let 1904 a 1905 „vytvořily významný precedens spolupráce mezi balkánskými státy bez ohledu na velmoci“.⁶²

Rozhodujícím posunem v procesu utváření balkánského bloku byla až bosenská krize. Utržená diplomatická porážka přiměla Rusko k přehodnocení své dosavadní balkánské politiky. Petrohrad nyní vynaložil značné úsilí, aby přiměl balkánské státy ke spolupráci a vytvoření vzájemných dohod, které by zamezily další rakousko-uherské expanzi. Zdá se však evidentní, že Rusko zatím zcela nepochopilo expanzivní charakter balkánských států. Původním cílem diplomatické snahy Petrohradu bylo totiž utvoření spolku ryze defenzivního charakteru. Vzhledem ke své vojenské nepřipravenosti nechtěli Rusové vyvolat válečný konflikt, neboť by riskovali zásah Rakousko-Uherska, na který zatím nemohli adekvátně reagovat. Proto měl být ve vztahu k Osmanské říši nadále zachován *status quo*.⁶³ Výsledek iniciativy Petrohradu byl však nakonec zcela opačný, než původně zamýšlel.

Výsledky nového kurzu ruské zahraniční politiky na sebe nenechaly dlouho čekat. Vůli ke vzájemné dohodě navíc nepochybně uspil schylující se konflikt mezi Itálií a Osmanskou říší a jeho následné vypuknutí na konci září roku 1911. V neposlední řadě přispěly k urychlení dohody i personální změny

---

⁶⁰ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 167; SKŘIVAN, Aleš, *Die Entstehung des Balkanbundes und die internationale Stellung Österreich-Ungarns am Vorabend der Balkankriege*. In: Prague Papers on the History of International Relations 7, 2003, s. 123.

⁶¹ PAULOVÁ, Milada, *Balkánské války 1912–1913 a český lid*, Praha 1963, s. 17–18.

⁶² GLENNY, s. 184.

⁶³ PAULOVÁ, s. 16.

bulharské vlády, do jejíhož čela se na konci března téhož roku postavil proruský Ivan Evstratiev Gešov, ve kterém našla idea srbsko-bulharského svazku rozhodného zastánce. Již v říjnu se obratnému Gešovovi podařilo překonat rezervovaný postoj svého panovníka cara Ferdinanda I. vůči Srbům. Monarcha souhlasil s předběžným návrhem srbsko-bulharské spojenecké smlouvy, který vzešel od bulharského vyslance v Římě Dimitara Rizova (taktéž stoupence aliance se Srbskem). Carův souhlas si Gešov získal za poměrně bizarních okolností. Stalo se tak na území habsburské monarchie během jejich společné jízdy vlakem z Bohumína do Vídně. Za podobných okolností, tentokrát ve vlaku mezi Bělehradem a Lepovou v noci z 11. na 12. října 1911, jednal Gešov se srbským ministrem zahraničí Milovanem Milovanovićem. V průběhu této cesty došlo k zásadnímu posunu. Oba státníci se dohodli na rozdělení zbývajících držav Osmanské říše v Evropě. Na základě uvedených jednání byly již koncem roku 1911 všechny body vzájemné dohody v podstatě projednány. Definitivní podoba spojenecké smlouvy obou zemí vstoupila v platnost 13. března 1912.⁶⁴

Spojeneckou dohodou⁶⁵ se oba státy zavázaly ke vzájemné pomoci v případě napadení některého ze signatářů. Dále mělo dojít ke společné akci, pokud by se některá z velmocí pokusila, byť jen dočasně, obsadit část zbývajících evropského území Osmanské říše. Z uvedeného je zřejmé, že samotná smlouva byla spíše defenzivního charakteru. Ovšem to neplatilo pro její tajný dodatek. Ten se již přímo zabýval případným útokem na Osmanskou říši, kdyby na jejím území vypukly nepokoje, jak cituje významný český historik, „*kteřé by ohrožovaly státní a národní zájmy obou spojenců nebo jednoho z nich*“.⁶⁶ V takovém případě měly být po vzájemné dohodě zahájeny vojenské operace. Pokud by se však některá z obou smluvních stran odhodlala k útoku na Osmanskou říši na vlastní pěst, měla druhá strana zachovat blahovolnou neutralitu. Teprve kdyby po boku říše stanula ještě jiná země, měla

---

⁶⁴ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 168.

⁶⁵ Kompletní text smlouvy včetně tajného dodatku a vojenské konvence viz BOGHITSCHWITSH, M. (ed.), *Die auswärtige Politik Serbiens 1903–1914, Band I. Geheimakten aus serbischen archiven*, Berlin 1928, s. 206–213.

⁶⁶ ŠUSTA, Josef, *Světová politika v letech 1871–1914, VI. V soumraku světové srážky*, Praha 1931, s. 132.

druhá strana přijít svému spojenci na pomoc. Krom toho se tajný dodatek zabýval také rozdělením dobytého území. Po jeho vojenském obsazení na nich měla být nejprve zřízena dočasná srbsko-bulharská správa a nejpozději do tří měsíců od uzavření mírové smlouvy mělo být teritorium rozděleno. V tomto směru Srbsko přiznalo Bulharsku právo na oblast východně od pohoří Rodopy a při dolním toku řeky Strumy. Bulharsko na oplátku uznalo právo Srbska na kraje severně a západně od pohoří Šar. Z území mezi pohořím Šar, Ochridským jezerem, pohořím Rodopy a Egejským mořem (v podstatě území dnešní Makedonie), měla být utvořena autonomní oblast. V případě, že by však „zájmy“ Srbska a Bulharska nedovolovaly takové řešení, mělo být toto území rovněž rozděleno a to na základě arbitráže ruského cara.⁶⁷ Podle jeho rozhodnutí měly sporné oblasti připadnout buď Srbsku, nebo Bulharsku. Předpokládalo se, že při carově arbitráži bude brán ohled na celkový výsledek válečných operací a především potřebu srbského přístupu k moři. Z uvedeného je zřejmé, že teze o ponechání Makedonie jako autonomního celku byla „*mrtvě narozeným dítětem, neboť nemohlo být pochyb, že zájmy Srbska a Bulharska je nedovolí realizovat*“.⁶⁸ Na smlouvu dále navazovala vojenská konvence o spolupráci generálních štábů podepsaná ve Varně 11. května 1912. Konvence obsahovala také rámcové vyčíslení počtu nasazených vojáků obou smluvních stran v různých scénářích možného vývoje konfliktu.⁶⁹ Vzájemné dohody nicméně nijak konkrétně nevyřešily otázku budoucího rozdělení Makedonie. Nedořešený problém se měl později stát hlavní příčinou rozkolu aliance balkánských států, který vyústil v druhou balkánskou válku.

Text srbsko-bulharské spojenecké smlouvy a zvláště pak její tajný dodatek byl přísně utajován. Rok 1912 byl proto na Balkáně dobou horečné činnosti zpravodajských služeb všech velmocí. Zachování tajemství bylo totiž podmínkou úspěšného momentu překvapení vůči Osmanské říši. Navzdory snaze velmocí se nakonec spojencům podařilo udržet vzájemné dohody

---

⁶⁷ Tajný dodatek srbsko-bulharské spojenecké smlouvy, 13. 3. 1912, BOGHITSCHWITSH (ed.), s. 208–211, srv. s RYCHLÍK, s. 322.

⁶⁸ RYCHLÍK, s. 322.

⁶⁹ DESPOT, s. 41.

v tajnosti. Sama Osmanská říše získala informace o tajném dodatku srbsko-bulharské smlouvy teprve v září 1912.⁷⁰

Paralelně se srbsko-bulharskými jednáními probíhaly i rozhovory mezi Bulharskem a Řeckem. Již 29. května 1912 byla podepsána smlouva těchto států na podobné bázi jako u srbsko-bulharské dohody. Řecko-bulharský pakt však neobsahoval žádnou tajnou klauzuli o rozdělení dobytého území, což dohodu činilo taktéž potencionálně výbušnou. V předvečer války 5. října pak doplnila řecko-bulharskou smlouvu ještě vojenská konvence.⁷¹

K dohodám Bulharska, Srbska a Řecka nakonec přistoupila ještě Černá Hora. Její dosavadní otálení bylo způsobeno především srbsko-černohorským antagonismem. Proto se Cetinje v průběhu roku 1911 nejprve pokusila sblížit s Itálií a posléze i s Rakousko-Uherskem.⁷² Teprve po neúspěchu tohoto diplomatického snažení se rozhodla usilovat o napojení na vznikající balkánský blok. Vytyčeného cíle se snažila dosáhnout nejprve prostřednictvím bilaterálního jednání s Bulharskem. K prvním diskusím v tomto směru došlo shodou okolností během návštěvy obou panovníků, černohorského krále Nikoly I. a bulharského cara Ferdinanda I., ve Vídni. Budoucí spojení tak začalo vznikat přímo v pokojích pro hosty v císařském sídle v Hofburgu, aniž by o tom měla rakouská strana sebemenšího tušení.⁷³ Oprávněně lze tuto skutečnost „považovat za naprosté selhání rakousko-uherské diplomacie i výzvědné služby“.⁷⁴ Po dalších jednáních schválila 26. srpna 1912 bulharská vláda černohorský návrh spojenecké smlouvy.

Posledním krokem ve formování balkánského bloku pak bylo samotné překonání vzájemné nedůvěry mezi Černou Horou a Srbskem. Společné jednání zástupců obou zemí ve Švýcarském Luzernu nakonec vedlo k podpisu spojenecké smlouvy 6. října 1912.⁷⁵ Poslední smlouva balkánského bloku tak byla dojednána pouhé dva dny před vypuknutím konfliktu. Celkově však nebyly

---

⁷⁰ PAULOVÁ, s. 19–20.

⁷¹ DESPOT, s. 44.

⁷² SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 169.

⁷³ HELMREICH, Ernst Christian, *The Diplomacy of the Balkan Wars 1912–1913*, Cambridge 1938, s. 85–86.

⁷⁴ KODET, *Rakousko-Uhersko*, s. 176.

⁷⁵ HELMREICH, s. 88.

základy aliance nijak pevné a obsahovaly mnoho nedořešených otázek. Z toho důvodu „*musely v případě vítězství nad Osmanskou říší nutně vést ke konfliktu mezi balkánskými státy*“.⁷⁶

K balkánskému bloku se nepřipojilo jen Rumunsko. Vedle značných ambic Srbska a Bulharska si bylo vědomo svých mizivých šancí na reálný územní zisk. Z důvodu opomenutí Rumunska se pak balkánští spojenci právem obávali, aby nakonec nevystoupilo proti nim. Na doporučení velmocí se však Bukurešť prozatím rozhodla zachovat neutralitu.⁷⁷ Pokud jde o celkovou charakteristiku aliančního systému, lze souhlasit s názorem, že balkánský blok byl „*vadný a křehký diplomatický nástroj vytvořený ve spěchu a založený na vlastních sobeckých zájmech*“.⁷⁸ Přesto se tento „nástroj“ stal pro Osmanskou říši osudným.

3.1 Rakousko-Uhersko v předvečer války

Přes zjevné příznaky schylujícího se konfliktu na Balkáně, velmoci zprvu neprojevovaly větší znepokojení.⁷⁹ Ostatně krom Ruska měly jen velmi málo relevantních informací. Také vrcholní představitelé Rakousko-Uherska měli o skutečných záměrech balkánských států a obsazích jejich smluv jen velmi mlhavou představu. O existenci srbsko-bulharské smlouvy informoval zástupce monarchie německý spojenec až v druhé polovině května 1912. Nicméně obsah tajného dodatku dohody a její ofenzivní charakter však Vídni zatím unikal.⁸⁰

V souvislosti s probíhajícím konfliktem v Libyi a opětovným růstem napětí v Albánii, které v relativně krátké době znovu přerostlo v ozbrojené povstání,⁸¹ zesílila reálná hrozba vypuknutí nekontrolovatelného konfliktu na Balkáně. Na nepříznivou situaci reagovala Vídeň, kterou nejistota z nenadálého vývoje přiměla k pokusu iniciovat další společný zásah velmocí do sféry

---

⁷⁶ GLENNY, s. 186.

⁷⁷ RYCHLÍK, s. 323.

⁷⁸ HALL, Richard C., *The Balkan Wars 1912–1913. Prelude to the First World War*, New York 2000, s. 13.

⁷⁹ SKŘIVAN, *Cisařská politika*, s. 169.

⁸⁰ Tamtéž, s. 170.

⁸¹ Blíže k původu a průběhu nových albánských bouří viz GLENNY, s. 187.

východní otázky. Stalo se tak nótou ministra zahraničí habsburské monarchie Leopolda hraběte Berchtolda zaslanou velmocím 13. srpna 1912.⁸² Případné vyvinutí společného nátlaku velmocí na Istanbul mělo sloužit k uklidnění situace v Albánii, eventuálně přimět balkánské státy k zachování míru. Přestože snahu Vídně ostatní velmoci zdvořile kvitovaly, nedostavily se žádné konkrétní výsledky. Rakousko-uherská iniciativa tak pouze popudila představitele spojeneckého Německa, kterým vadilo, že Vídeň své kroky nejprve nekonzultovala s Berlínem.⁸³

Z uvedené diplomatické snahy Vídně je patrné, že si rakousko-uherská představitelé dobře uvědomovali nebezpečí, které na Balkáně hrozilo nejen územnímu *statu quo*, ale též zájmům monarchie. Varianty přístupu Rakousko-Uherska k nebezpečí na poloostrově řešila ministerská rada ve Vídni 14. září 1912 za Berchtoldova předsednictví. Ministr zahraničí nejprve zasedající informoval o existenci dohod mezi Bulharskem a Srbskem, kterými se signatáři zavázali k případné vojenské spolupráci. Genezi dohod představil v souvislosti s ruskou snahou o vytvoření spolku balkánských států, která byla patrná od bosenské krize. Berchtold dále konstatoval, že vzhledem k současnému stavu Osmanské říše, reálně hrozí vystoupení balkánských států proti ní. V takovém případě navrhoval dvě možné varianty postupu monarchie. První, méně riskantní přístup, se měl omezit na pouhé výzvy k zachování klidu a v případě vypuknutí války udržet konflikt v lokálním měřítku. Druhý, razantnější, zvažoval případný nátlak monarchie v Bělehradě v tom smyslu, že pokud by srbská vojska překročila hranice s Osmanskou říší, Vídeň by si „vyhradila právo volnosti dalšího rozhodnutí“.⁸⁴ Tento návrh se ovšem nesetkal se souhlasem zasedajících, kteří se obávali, že by takový zákrok mohl vést

---

⁸² Telegram Berchtolda do Petrohradu, Berlína, Londýna, Paříže, Říma, Istanbulu a Bukurešti, 13. 8. 1912, BITTNER, Ludwig, UEBERSBERGER, Hans, PRIBRAM, Francis, SRBIK, Heinrich (ed.), *Österreich-Ungarns Aussenpolitik von der bosnischen Krise 1908 bis zum Kriegsausbruch 1914. Diplomatische Aktenstücke des österreichisch-ungarischen Ministeriums des Äusseren* (dále jen ÖUA), sv. IV, Wien, Leipzig 1930, s. 339–340.

⁸³ Bliže viz SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 170–171.

⁸⁴ Protokol ze zasedání ministerské rady pro společné záležitosti, 14. 9. 1912, ÖUA, sv. IV, s. 429.

k zatažení monarchie do konfliktu na Balkáně, potažmo dokonce do konfliktu s Ruskem.⁸⁵

Zasedání ministerské rady tak podnítilo rakousko-uherské politické a vojenské kruhy k dalším diskuzím ohledně případného postupu. Přestože vojenské špičky byly pro energičtější postup monarchie, politická reprezentace byla spíše pro smířlivé reakce. Špatné rozhodnutí totiž mohlo mít fatální důsledky v celoevropském měřítku.⁸⁶ Vývoj událostí však měl brzy dostat rychlý spád.

---

⁸⁵ Protokol ze zasedání ministerské rady pro společné záležitosti, 14. 9. 1912, ÖUA, sv. IV, s. 428–429, srv. s KODET, *Rakousko-Uhersko*, s. 174–175.

⁸⁶ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 172.

4 PRVNÍ BALKÁNSKÁ VÁLKA A RAKOUSKO-UHERSKÁ DIPLOMACIE

Jak už bylo řečeno, situace v Albánii se v průběhu roku 1912 začala opět vymykat kontrole. K neuspokojivému postavení albánského obyvatelstva se současně přidala hrozba ze strany sousedních balkánských států. Uskutečnění jejich expanzivních plánů by totiž znamenalo definitivní konec albánským územním nárokům i konec vyhlídky vlastní nezávislosti. Albánie, coby država Osmanské říše, se mohla stát obětí teritoriálních ambicí sousedních států. Albánci přitom tvořili většinu obyvatelstva ve *vilájetech* Kosovo, Janina a Skadar, na které vznášeli nárok balkánští spojenci.⁸⁷ Krajně nepříznivé vyhlídky podnítily Albánce k dalšímu ozbrojenému povstání, které vrcholilo ve dnech 11. až 15. srpna 1912, kdy se zhruba 20 000 albánských vzbouřenců bez boje zmocnilo Skopje a hodlalo pokračovat v tažení na Soluň.⁸⁸

Válkou s Itálií vyčerpaná a albánskými bouřemi ochromená Osmanská říše skýtala balkánským státům jedinečnou příležitost ke konečnému zúčtování. Ostatně samotné albánské povstání v podstatě naplnilo literu tajného dodatku srbsko-bulharské spojenecké smlouvy, který hovořil o společném zásahu v případě, pokud by na území Osmanské říše vypukly nepokoje ohrožující spojenecké zájmy. První krok ve sledu událostí, které nakonec rozpoutaly první balkánskou válku, překvapivě vzešel ze strany Osmanské říše. Její vláda se na obecné ohrožení rozhodla reagovat povoláním 100 000 záložníků pro manévry v Thrákii. Odpovědí balkánských spojenců bylo vyhlášení mobilizací ve dnech 30. září a 1. října 1912.⁸⁹ Mobilizace doprovázely projevy válečného nadšení. Široké vrstvy populace ochotně vstupovaly do armády, což způsobilo, že například ulice Sofie se díky odvodům natolik vyprázdnily, že navozovaly dojem mrtvého města. Kdokoli byl schopen nést zbraň, dobrovolně se hlásil do služby. Řada obchodů a bank musela být zavřena z důvodu hromadného narukování zaměstnanců. Značná část hospodářského života Bulharska se tak

---

⁸⁷ GLENNY, s. 187.

⁸⁸ RYCHLÍK, s. 321.

⁸⁹ HELMREICH, s. 115.

zastavila. Do zbraně vstoupilo na 380 000 mužů, což odpovídalo 10 % obyvatel země. I výuka ve školách byla zastavena. Školáci, kteří nebyli schopni nést zbraň, se zapojili do výroby munice.⁹⁰

Souběžně s vyhlášením mobilizací předali zástupci balkánského bloku Portě ultimátum, požadující okamžité udělení autonomie pro křesťanské oblasti na poloostrově. Požadavky ultimáta však musel Istanbul odmítnout, neboť se dotýkaly samotné suverenity státu a ani z časového hlediska nebyla jejich realizace možná. Balkánští spojenci však s vyhověním ani nepočítali. Byli pevně rozhodnutí k válce, o čemž svědčila i provedená mobilizace.⁹¹ Také zánícení obyvatelstva a projevy válečného nadšení nebylo možné ignorovat. Válka se stala nevyhnutelnou. Přesto se ještě osmanská vláda pokusila přimět velmoci ke společnému zásahu v hlavních městech balkánského bloku. Paralelně zástupci Osmanské říše také sondovali možnost případné deklarace Rakousko-Uherska vůči Srbsku. Takový krok však Vídeň nehodlala riskovat a vyčkávala na vyjádření ostatních velmocí.⁹² Iniciativu ve věci zachování míru začala na poslední chvíli rozvíjet také ruská diplomacie. Samotnému Petrohradu se totiž situace začala vymykat kontrole. Již od poloviny roku 1912 se Rusku nedařilo odradit Bulhary od zahájení předčasné války. V Petrohradě se obávali, že by úspěšné bulharské tažení mohlo vést k dobytí Istanbulu, což mohlo ohrozit ruské plány v otázce Úžin.⁹³ Z toho důvodu podnikl ruský ministr zahraničí Sergej Dmitrijevič Sazonov cestu do západní Evropy, kde se snažil získat podporu velmocí pro společný zásah k udržení míru. Sazonov nakonec docílil toho, že velmoci pověřily Rakousko-Uhersko a Rusko k formulaci společné nóty určené čelním představitelům balkánských států. Konečná verze textu nóty byla odevzdána zástupcům balkánského bloku 8. října 1912. Apelovala na zachování míru s příslibem, že se velmoci zasadí o provedení reformy a zlepšení poměrů obyvatelstva evropských držav Osmanské říše.

---

⁹⁰ Tarnowski Berchtoldovi, Sofie 12. 10. 1912, Haus-, Hof- und Staatsarchiv Wien (dále jen HHStA), Politisches Archiv (dále jen PA), XII Türkei, Kt. 385 Liasse XLV/3: Balkankrieg.

⁹¹ RYCHLÍK, s. 323.

⁹² SKŘIVAN, *Cisařská politika*, s. 172.

⁹³ BOBROFF, Ronald Park, *Roads to Glory. Late Imperial Russia and the Turkish Straits*, London, New York 2006, s. 43–44.

Zároveň konstatovala nepřipustnost změny územního *statu quo* na Balkáně i v případě války.⁹⁴ Ani společná akce velmocí však nepřinesla kýžený mír. Ještě též den, kdy byla spojencům odevzdána zmíněná nota, vyhlásila Černá Hora Osmanské říši válku. Vzhledem k tomu, že ostatní balkánské státy vstoupily do války až 18. října, vyvstala otázka, z jakého důvodu jednala Černá Hora s předstihem. Tato skutečnost bývá často vysvětlována snahou černoohorského panovníka Nikoly I. o osobní obohacení se na základě burzovních spekulací. Pro tento výklad však chybí dostatek důkazů.⁹⁵

4.1 První válečné úspěchy balkánských spojenců

Na počátku konfliktu nemohl nikdo tušit, jakým směrem se budou válečné události ubírat. Proto velmocí zpočátku zachovávaly neutrální postoj. Stále totiž existovala naděje na udržení *statu quo* na Balkáně v případě, že by Osmanská říše zvítězila. Nicméně dramatický vývoj následujících událostí zmařil veškeré vyhlídky na udržení stávajícího pořádku na poloostrově. Přesto, pokud jde o úhrnné síly obou válečných stran, nebyl v početním stavu velký rozdíl. Síla vojsk balkánského bloku však nespočívala v početní převaze, nýbrž v jeho odhodlání. Jak bylo uvedeno, obyvatelstvo balkánských států přijalo mobilizaci se značným entuziasmem. Tato skutečnost vyvolává dojem, že v očích balkánských národů představoval nadcházející střet téměř jakousi „svatou válku“, jejímž cílem bylo „*konečné dovršení národněosvobozeneckých snah*“.⁹⁶ Z toho důvodu se vojska balkánského bloku vyznačovala mnohem lepší bojovou morálkou, která se musela zákonitě projevit v průběhu konfliktu.

První balkánská válka zastihla Rakousko-Uhersko diplomaticky nepřipravené. Snaha velmocí o zachování míru selhala a zástupci habsburské monarchie neměli zprvu úplně jasno, jak se ke konfliktu postavit. Teprve začátek války aktivoval politiku Vídně, jejíž záměry byly zatím pro ostatní státy velkou neznámou. Nikdo si nebyl jist, co hodlá Rakousko-Uhersko podniknout. Stejnému problému však čelili i představitelé monarchie. Museli volit mezi

---

⁹⁴ SKŘIVAN, *Cisářská politika*, s. 173.

⁹⁵ Tamtéž, s. 174.

⁹⁶ RYCHLÍK, s. 324.

politikou neintervence, kterou sledovali od bosenské krize, a politikou přímého zásahu a expanze.⁹⁷ Klíčovou otázkou mezinárodní scény také bylo, jaké změny na Balkáně je habsburská monarchie ochotna tolerovat a jaké nikoli.⁹⁸ Nové územní uspořádání na Balkáně totiž mohlo výrazně posílit potenciální nepřátele Rakousko-Uherska, především Srbsko.⁹⁹ Uvedené otázky pak v průběhu října projednávali čelní představitelé monarchie. Na první konferenci, která se sešla 16. října 1912 na ministerstvu zahraničí, vytyčili zasedající první skutečný životní zájem monarchie, k jehož hájení by byli odhodláni užít krajních prostředků. Jednalo se o eventuelní uchycení některé z velmocí na východním pobřeží Jaderského, popřípadě Jónského moře, což monarchie nemohla připustit.¹⁰⁰ Na základě tohoto závěru pak Rakousko-Uhersko nehodlalo dovolit Srbsku zisk přístavu na moři, který by mohl, byť nepřímo, sloužit zájmům cizí nepřátelské velmoci. Tou bylo myšleno především Rusko. Následující jednání vrcholných představitelů monarchie ve dnech 17. a 18. října konstatovalo, že ani obsazení bezprostředně sousedícího území monarchie, *sandžaku* Novi Pazar,¹⁰¹ vojsky balkánského bloku, by se nedotýkalo životních zájmů monarchie.¹⁰² K dalším závažným rozhodnutím však dospěla Vídeň až pod tlakem okolností válečného vývoje.

V prvních dnech války zaútočila černoorská vojska na osmanský obranný systém v severní Albánii. Poté následoval koordinovaný nástup armád ostatních členů balkánského bloku.¹⁰³ Největší tíha bojů ležela na bulharské armádě, která musela svádět boj s koncentrovanými silami Osmanské říše v Thrákii. Bulharské síly pod velením cara Ferdinanda I. a generálů Mihaila Savova a Ivana Fičeva byly rozděleny do tří skupin. Nejslabší západní, o jedné divizi, měla údolím řeky Bregalnice zamířit do Makedonie. Druhá skupina na středě měla dobýt Drinopol (dnešní Edirne, Turecko) a třetí hlavní sbor, vedený

---

⁹⁷ HELMREICH, s. 165.

⁹⁸ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 176.

⁹⁹ KODET, *Rakousko-Uhersko*, s. 181.

¹⁰⁰ Protokol z konference na ministerstvu zahraničí, 16. 10. 1912, ÖUA, sv. IV, s. 659–661.

¹⁰¹ Území mezi Srbskem a Černou Horou. Od Berlínského kongresu až do bosenské krize bylo stejně jako Bosna a Hercegovina pod rakousko-uherskou okupační správou. Anektovaná ovšem byla pouze Bosna a Hercegovina a *sandžak* Novi Pazar byl ponechán Osmanské říši.

¹⁰² Protokol z konference na ministerstvu zahraničí, 17. a 18. 10. 1912, ÖUA, sv. IV, s. 668–670.

¹⁰³ GLENNY, s. 189.

generálem Radkem Dimitrijevem postupoval na pevnost Lozengrad (dnešní Kırklareli, Turecko). Již 22. října narazil hlavní sbor bulharské armády na postupující osmanská vojska pod velením Abdullaha Paši. První srážky byly nerozhodné, avšak již během noci se odpor osmanských sil začal rozpadat.¹⁰⁴ Dne 24. října začala bitva o Lozengrad. Německý polní maršál Colmar von der Goltz¹⁰⁵ to komentoval slovy: „*Lozengrad je jednou z nejlepších pevností na světě [...] sama je nedobytným Gibraltarem. Pouze za dvou podmínek by ji bylo možno dobýt: po tříměsíčním obléhání, a to ještě pruskou armádou.*“¹⁰⁶ Navzdory tomuto přesvědčení padl Lozengrad o tři dny později do rukou bulharské armády. Bulhaři se zmocnili celé řady zajatců, děl a dalšího vojenského materiálu. Osmanské jednotky začaly chaoticky ustupovat.¹⁰⁷

Další těžkou porážku osmanské armádě zasadili Bulhaři u Lüle Burgasu (Lüleburgaz) 28. října až 2. listopadu 1912. Bulhaři zde sice ztratili 2 534 mrtvých a téměř 18 000 raněných,¹⁰⁸ nicméně osmanské ztráty byly daleko vyšší. Přišli minimálně o 22 000 mužů a značné množství válečného materiálu včetně 45 děl.¹⁰⁹ Po těchto vítězstvích postupovali Bulhaři dále ve směru na Istanbul. Pouze Drinopol se Bulharům zatím nepodařilo dobýt. Obránci vzdorovali plných pět měsíců, přestože byli odříznuti od veškerého zásobování. Postup Bulharů se podařilo zastavit až na čatalcké linii, jež tvořila poslední obranné pásmo hlavního města. Osmanské jednotky se totiž dokázaly u pevnosti Çatalca, vzdálené pouhých 32 kilometrů od Istanbulu, účinně přeskupit.¹¹⁰

Zatímco Bulhaři postupovali v Thrákii, na severu operovali Srbové a Černohorci. Srbská armáda byla rozdělena do dvou částí. První obsadila *sandžak* Novi Pazar a posléze společně s Černohorci zahájila tažení do Kosova. Cílem srbského tažení bylo nejen získání tohoto historicky symbolického území „starého Srbska“, ale především otevření přístupu k moři v prostoru dnešní

---

¹⁰⁴ ŠUSTA, s. 157.

¹⁰⁵ Roku 1895 přizván sultánem Abdülhamidem II. k reorganizaci osmanské armády.

¹⁰⁶ ŠKATULA, Emanuel, *Válka na Balkáně. Válečné tažení Bulharska, Srbska, Řecka a Černé Hory proti Turecku*, Praha 1913, s. 446.

¹⁰⁷ Tarnowski Pallavicinimu, Sofie 24. 10. 1912, HHStA, PA, XII Türkei, Kt. 385 Liasse XLV/3: Balkankrieg.

¹⁰⁸ ERICKSON, s. 121.

¹⁰⁹ HALL, s. 31.

¹¹⁰ GLENNY, s. 194–195.

severní Albánie.¹¹¹ Druhá část srbských sil zaútočila do Makedonie. Pod velením korunního prince Alexandra směřovala k největšímu seskupení osmanských vojsk severně od Skopje.¹¹² Hlavní osmanskou sílu zde tvořila tzv. vardarská armáda pod velením Zekkiho Paši v počtu tří sborů. Obě armády se střetly u Kumanova severovýchodně od Skopje ve dnech 22. až 24. října 1912. V bitvě došlo k porážce vardarské armády, přičemž Srbové dosáhli rozhodného vítězství.¹¹³ Na srbské straně padlo 687 mužů, dalších 3 208 bylo raněných a 597 pohřešovaných. Osmané pak přišli o 12 000 mrtvých a raněných a přibližně 300 mužů padlo do zajetí.¹¹⁴ Srbové se navíc zmocnili prakticky veškerého osmanského dělostřelectva. Mezi osmanskými jednotkami zavládla panika. Výzbroj, kterou neopustily na bojišti, zanechávaly podél cest. Navíc během ústupu plenily, přičemž křesťané v osmanské armádě hromadně dezertovali a stříleli po svých důstojnících.¹¹⁵ Dne 26. října posádka osmanské armády vyklidila Skopji. Ještě týž den město obsadili Srbové.¹¹⁶ Celkové podmínky tažení však byly nesmírně obtížné. Déšť a sníh utopily cesty i bojiště v bahně. V celé oblasti se povalovaly mrtvolky vojáků, civilistů a koní. Srbští vojáci, rozohnění historkami o zvěrstvech páchaných Osmany, „dali pocítit bezbranným vesnicím naplno nacionalistickou nenávisť“.¹¹⁷ Řada muslimských vesnic byla vypálena a zdejší mešity zbořeny.¹¹⁸

Rakousko-Uhersko bedlivě sledovalo vývoj válečných událostí. Zvláštní znepokojení ve Vídni pocíťovali s postupným pronikáním Srbů a Černohorců do Albánie a k Jaderskému moři. Na konci října 1912 se proto sešla další konference na ministerstvu zahraničí, která modifikovala závěr konference z 16. října. V souvislosti s dřívějším stanoviskem nepřipustit uchycení cizí velmoci na východním pobřeží Jaderského či Jónského moře, označila konference za nový

---

¹¹¹ RYCHLÍK, s. 324.

¹¹² GLENNY, s. 191.

¹¹³ RYCHLÍK, s. 324.

¹¹⁴ HALL, s. 48.

¹¹⁵ Opis zprávy vojenského attaché v Bělehradě, Vídeň 23. 11. 1912, HHStA, PA, XII Türkei, Kt. 386 Liasse XLV/3: Balkankrieg.

¹¹⁶ ŠUSTA, s. 158.

¹¹⁷ GLENNY, s. 191–192.

¹¹⁸ Ugron Berchtoldovi, Bělehrad 15. 11. 1912, HHStA, PA, XII Türkei, Kt. 386 Liasse XLV/3: Balkankrieg.

životní zájem monarchie nutnost ustavení autonomní či přímo nezávislé Albánie.¹¹⁹ Je zřejmé, že Rakousko-Uhersko spatřovalo v utvoření nového albánského státu příležitost, jak zmařit členům balkánského bloku naděje na kýžený přístup k moři. S tímto záměrem pak souviselo také rakousko-uherské úsilí zajistit do budoucna pro Albánii co největší územní rozlohu. Pokud jde o nároky samotného Rakousko-Uherka, postačila si Vídeň s pouhým připojením sporného dunajského ostrova Ada Kaleh,¹²⁰ jehož význam v té době již nepřevyšoval potřeby říční přepravy. Mezi ostatní záležitosti, které se řešily na konferenci a měly pro monarchii větší význam, patřilo budoucí postavení Soluně. Tento přístav byl důležitou zastávkou pro rakousko-uherské zboží na cestě do Orientu. V neposlední řadě bylo na konferenci konstatováno, že by Vídeň nebránila územním ziskům Bulharska. Existovala zde totiž reálná šance, že by se Sofie v důsledku svých značných územních nároků mohla dostat do sporu s Petrohradem.¹²¹ Z takové situace by pak mohla Vídeň vytěžit žádoucí politický kapitál. Válka však nadále probíhala a žádný ze států balkánského bloku zatím neprojevil ochotu pro případné mírové rozhovory.

Po porážce u Kumanova se zbytky osmanských sil stáhly na svou poslední pozici poblíž Bitoly (Monastir). Podle tajného řecko-srbského ujednání měli Bitolu obsadit Řekové, ale jejich tažení do Epiru se zastavilo u pevnosti Janina (dnešní Ioannina, Řecko), kterou se jim nedařilo dobýt. Postup Řeků směrem k Bitole se proto výrazně zpomalil. Iniciativu převzali Srbové a pokračovali v pronásledování osmanských oddílů. Ve dnech 17. až 19. listopadu nakonec došlo u Bitoly k finálnímu střetnutí na makedonském bojišti. Severozápadně od města se shromáždilo na 110 000 Srbů proti necelým 40 000 Osmanů.¹²² Po třech dnech bojů osmanská armáda kapitulovala. Na osmanské straně padlo asi 1 000 mužů a na 2 000 jich utrpělo zranění. Srbové zajali kolem 5 600 vojáků a další tisíce uprchly do hor na makedonsko-albánském pomezí.

---

¹¹⁹ Záznam z konference ministerstva zahraničí, nedatováno (dokument vznikl pravděpodobně mezi 25. a 30. 10. 1912), ÖUA, sv. IV, s. 698–702.

¹²⁰ Status ostrova byl sporný již od Berlínského kongresu, kdy se na otázku jeho držby prostě zapomnělo.

¹²¹ Záznam z konference ministerstva zahraničí, nedatováno (dokument vznikl pravděpodobně mezi 25. a 30. 10. 1912), ÖUA, sv. IV, s. 701, srv. s KODET, *Rakousko-Uhersko*, s. 182.

¹²² HALL, s. 51.

Srbové zaplatili vítězství 539 padlými a téměř 2 500 zraněnými a pohřešovanými muži.¹²³ Touto bitvou v podstatě skončila osmanská vláda v Evropě.¹²⁴

Pokud jde o Řeky, ti krom severního tažení do Epiru otevřeli též frontu na východě směřující k Soluni. O jejím obsazení neexistovala žádná předchozí dohoda, zároveň k ní postupovali Bulhaři z východu a Řekové ze západu. Bylo zřejmé, že Soluň připadne tomu, kdo ji obsadí dříve. Obě armády se proto zoufale snažily dosáhnout města jako první. Řekové pod velením korunního prince Konstantina nakonec „běh do Soluně“ vyhráli. Obsadili ji 8. listopadu 1912 poté, co se osmanská posádka bez boje vzdala.¹²⁵ Stalo se tak v podstatě několik hodin před příchodem bulharské armády. Pád Soluně oznámily v Athénách salvy ze 101 děl. Většina obyvatel hlavního města pak zamířila k metropolitnímu kostelu, kde bylo slouženo slavností *Te Deum*.¹²⁶ Řekové však neoperovali jen na pevnině. Zmocnili se též ostrovů v Egejském moři (Chiu, Lesbu a dalších) a jejich lodě sváděly bitvy poblíž ostrova Lemnos, kde se jim mimo jiné podařilo vážně poškodit osmanský křižník.¹²⁷

Válečné operace nadále probíhaly i na severu. Zatímco jedna část srbské armády postupovala na jih do Makedonie a bojovala u Kumanova a Bitoly, druhá část zamířila do Albánie. Dne 18. listopadu k velké nevoli Rakousko-Uherska dosáhla jaderského pobřeží, obsadila přístav Lješ (dnešní Lezhë, Albánie) a dále směřovala na jih. Již 29. listopadu 1912 obsazením přístavu Drač (dnešní Dürres, Albánie) dosáhla svého hlavního cíle.¹²⁸ Černohorci mezitím oblehli Skadar, který se jim však i přes velké nasazení a vysoké ztráty nedařilo dobýt. Postup armád skrze albánské území se však neobešel bez násilností. Zvláště počínání srbské armády „*vedlo k nevídaným masakrům a k etnickému čištění území obývaného muslimským albánským obyvatelstvem.*

---

¹²³ HALL, s. 52.

¹²⁴ GLENNY, s. 192–193.

¹²⁵ RYCHLÍK, s. 325.

¹²⁶ Braun Berchtoldovi, Athény 10. 11. 1912, HHStA, PA, XII Türkei, Kt. 386 Liasse XLV/3: Balkankrieg.

¹²⁷ KODET, Roman, *The Contribution to the History of the Ottoman Navy in the 19th Century and before the First World War*. In: Prague Papers on History of International Relations 14, 2010, 2, s. 99.

¹²⁸ PAULOVÁ, s. 21.

*Zdivočelé srbské jednotky vypalovaly albánské vesnice, vraždily zajatce, systematicky ničily mešity a katolické kostely“.*¹²⁹

Výrazné úspěchy vojsk balkánského bloku definitivně pohřbily veškeré naděje Vídně na udržení územního *statu quo* na Balkáně. Proto v průběhu listopadu 1912 jednali čelní představitelé habsburské monarchie o možných přístupech rakousko-uherské zahraniční politiky vůči nově se tvořící konstelaci. Již 5. listopadu vystoupil na zasedání rakousko-uherské delegace v Budapešti ministr zahraničí Berchtold, kde konstatoval, že monarchie je připravena akceptovat novou situaci vytvořenou vítězstvím balkánských států.¹³⁰ Přesto Vídeň s jistou nervozitou sledovala dosažení srbských a černohorských sil k moři. Zvláště znepokojivé byly zprávy o brutalitě srbských jednotek, které si při postupu Albánií počínaly „*s divokostí, která si v ničem nezdala s tím, čeho se v minulosti dopouštěli Turci*“.¹³¹ Proto nemůže překvapit, když Berchtold pod dojmem těchto informací poněkud ironicky poznamenal, že „*po ukončení srbské okupace bude možné nalézt albánské obyvatelstvo z větší části na hřbitovech*“.¹³² Na tomto místě je však nutné dodat, že teprve s vypětím všech sil se Rakousko-Uhersku podařilo v rámci koncertu velmocí zmíněnou okupaci ukončit.

Zatím však první balkánská válka pomalu spěla ke svému závěru. Bulhaři dále pokračovali v tlaku směrem na Istanbul, což zvláště nepříznivě sledovali v Petrohradě. Poslední pásmo odporu osmanské armády představovala čatalcká linie pouhých 30 kilometrů od hlavního města. Bulhary však začalo zpomalovat vyčerpání. Když konečně pronikli k obranné linii, boje na několik dní ustaly kvůli rozmístění dělostřelectva. K ofenzivě nakonec došlo v ranních hodinách 17. listopadu 1912.¹³³ Těžká dělostřelecká palba na frontě dlouhé přibližně padesát kilometrů dolehla až do Istanbulu. Obyvatel se zmocnila panika. Hrozilo reálné nebezpečí, že Bulhaři vtrhnou do města a dojde ke krveprolití. Sultán Mehmed V. uprchl a konzuláty velmocí oblehli křesťané.

---

¹²⁹ GOMBÁR, s. 304.

¹³⁰ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 179.

¹³¹ BRIDGE, s. 347.

¹³² Cit. SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 181.

¹³³ VACHKOV, Alexander, *The Balkan war 1912–1913*, Sofia 2005, s. 102–103.

Bulharům se však linii prorazit nepodařilo. Osmanská armáda nápor vydržela díky dělostřelecké převaze. Krom toho taktickými manévry vyprovokovala Bulhary k pokusu o postup přes močálovitou oblast jižně od Derkoského lesa, kde doslova zapadli do bahna.¹³⁴ Obě strany pak podél čatalcké linie přešly k poziční válce. Zakopané armády sice dostaly posily – bulharskou armádu posílil výsadek za pomoci řeckého námořnictva, osmanskou záložní jednotky z Anatólie – avšak válka uvázla na mrtvém bodě. Řada soudobých pozorovatelů nicméně dospěla k závěru, že pokud by Bulhaři zaútočili o 10 dní dříve, mohli by vzhledem k vysokému stupni dezorganizace osmanské armády obrannou linii prorazit.¹³⁵ Na počátku prosince 1912 se bulharská armáda dostala do potíží. Naplno se projevilo vyčerpání, v jejích řadách vypukla epidemie cholery, vážlo zásobování a hrozil hlad. Tyto vážné komplikace donutily Bulhary k hledání cesty, jak konflikt co nejrychleji ukončit.¹³⁶ Ani na osmanské straně nebyla vůle k dalšímu vleklému boji, a proto 3. prosince 1912 došlo k uzavření bulharsko-osmanského příměří. K němu se připojilo také Srbsko a Černá Hora. Pouze Řekové příměří odmítli, aby mohli pokračovat v obléhání Janiny.¹³⁷ Krom toho i velitel osmanské posádky ve Skadaru odmítl uznat podmínky příměří, a tak válka v některých oblastech pokračovala po celou zimu. Po podpisu příměří zbyl z osmanských držav v Evropě pouze malý pás území mezi Istanbulem a Çatalcou, poloostrov Gallipoli, obležený Drinopol, Janina a Skadar a několik míst ve střední Albánii, kam uprchly zbytky poražené armády od Bitoly.¹³⁸

V souvislosti s uzavřením příměří se Rakousko-Uhersko odhodlalo vydat oficiální prohlášení, které jednoznačně odmítlo akceptovat jakékoli rozhodnutí nadcházející mírové konference, které by Srbům přiznalo právo na zisk přístavu na Jadranu.¹³⁹ Tento krok, přestože byl z pohledu monarchie nezbytný, však přispěl nejen k obecnému vzrůstu napětí v mezinárodních vztazích, ale také značně zhoršil již tak vyhrocený vztah Vídně a Bělehradu. Dalším faktorem,

---

¹³⁴ GLENNY, s. 195.

¹³⁵ HALL, s. 37.

¹³⁶ KODET, *Rakousko-Uhersko*, s. 183–184.

¹³⁷ RYCHLÍK, s. 325.

¹³⁸ GLENNY, s. 196.

¹³⁹ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 174.

který přispíval k nárůstu napětí již v průběhu listopadu 1912, byly vojenské přípravy na ruské i rakousko-uherské straně. V rámci zabezpečení jižních hranic monarchie došlo na konci října téhož roku k navýšení mírového stavu jednotek v Bosně a Hercegovině. Během listopadu pak zpravodajské služby zaznamenaly na ruské straně neobvyklá opatření. Se znepokojením informovaly o přesunu jednotek do ruského pohraničí, zkušebních mobilizacích bez následné demobilizace apod. Okolnosti proto přiměly Vídeň posílit mírové stavy armádních sborů při hranicích s Ruskem.¹⁴⁰ Vojenská opatření na obou stranách následně přispívala ke vzájemné nedůvěře těchto velmocí během jednání londýnské mírové konference.

4.2 Konference velvyslanců v Londýně

Mírová jednání válčících stran začala 13. prosince 1912 v Londýně. Balkánský blok vznesl požadavek na odstoupení všech osmanských držav v Evropě. Jednalo se o veškeré území západně od linie spojující Midii (dnešní Kiyıköy, Turecko) na černomořském pobřeží a Enos (Enez) při ústí řeky Marici do Egejského moře. Doposud obležený Drinopol měla osmanská armáda vyklidit a předat Bulharsku. Dle požadavků spojenců se měla Osmanská říše vzdát i ostrovů v Egejském moři, které měly připadnout Řecku.¹⁴¹ Vznesené nároky balkánských spojenců se však na opačné straně nesetkaly s příznivou reakcí. Vzájemná jednání se proto nesla v krajně nepřátelské atmosféře.

Zatímco zástupci válčících stran s velkými obtížemi jednali o mírových podmínkách, napětí na velmocenské úrovni dále kulminovalo. Důvodem byly nejen zmíněné vojenské přípravy, ale i protichůdná stanoviska ruské a rakousko-uherské zahraniční politiky. Petrohrad se od počátku války stavěl do pozice rozhodného obhájce zájmů balkánských států, a proto trval na realizaci srbského přístupu k moři.¹⁴² To však bylo v přímém rozporu s rakousko-

---

¹⁴⁰ Jednalo se o navýšení početních stavů *Landwehru* a sborů v Krakově (I.), Přemyšlu (X.) a Lvově (XI.). ZEINAR, Hubert, *Geschichte des österreichischen Generalstabes*, Wien, Köln, Weimar 2006, s. 482–483.

¹⁴¹ RYCHLÍK, s. 325.

¹⁴² SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 185.

uherskou deklarací. Povolání rozhodného Franze Conrada von Hötzendorfa¹⁴³ opět do čela generálního štábu 12. prosince 1912 bývá proto často interpretováno jako snaha o zdůraznění stanoviska Vídně.¹⁴⁴ K uklidnění situace přispěla až smířlivá intervence britského ministra zahraničí sira Edwarda Greye, který vyzval zástupce všech velmocí ke společnému jednání. Konference velvyslanců v Londýně se poprvé sešla 17. prosince 1912 za Greyova předsednictví.¹⁴⁵ Smyslem konference bylo nalézt smírné řešení napjaté mezinárodní situace. Závěry konference pak měly vytvořit základ budoucího uspořádání na Balkáně. Proto Grey ještě před zahájením konference oznámil, že „vojenské výsledky války na Balkáně nebudou považovány za jednoznačně určující pro konečné uspořádání“.¹⁴⁶

Hlavními problémy, které velvyslanci na konferenci projednávali, byly otázky územního vymezení Albánie, možnost Srbska získat přístav na Jadranu a nových hranic balkánských států. V prvních dvou bodech se naplno projevil antagonismus ruské a rakousko-uherské politiky. Petrohrad pochopitelně usiloval o co největší územní rozšíření Srbska a Černé hory, zatímco Vídeň se snažila zisky obou zemí co nejvíce omezit.¹⁴⁷ Prvořadým cílem rakousko-uherské politiky se proto stalo ustavení nezávislé Albánie, jejíž území by bylo co největší na úkor sousedních států a vyplňovalo prostor mezi Řeckem a Černou Horou. V tomto směru přišla Vídně vhod i skutečnost, že sami Albánci již v průběhu konfliktu rozvinuli značné úsilí s cílem ustavit vlastní nezávislý stát. Zorganizovali odpor domácích sil proti postupu cizích vojsk Albánií a rovněž zahájili činnost na diplomatické úrovni. Albánci pak našli „pochopení“ především ve Vídni. S pomocí rakousko-uherské diplomacie došlo k vyhlášení samostatné Albánie již 28. listopadu 1912 ve Vloře (Vlorë).¹⁴⁸ Pokud jde o srbský přístup k moři, Berchtold jednoznačně odmítl o záležitosti jednat. Na

---

¹⁴³ Blíže ke Conradově osobnosti a životní dráze viz KODET, Roman, *Franz Conrad von Hötzendorf – Zapomenutý vojevůdce*. In: *Historický obzor* 18, 2007, 7/8, s. 179–181.

¹⁴⁴ ZEINAR, s. 493.

¹⁴⁵ ADAM, Karl, *Großbritanniens Balkandilemma. Die britische Balkanpolitik von der bosnischen Krise bis zu den Balkankriegen 1908–1913*, Hamburg 2009, s. 166.

¹⁴⁶ SKŘÍVAN, *Císařská politika*, s. 194.

¹⁴⁷ KODET, *Rakousko-Uhersko*, s. 185.

¹⁴⁸ JELAVICH, Barbara, *History of the Balkans. Vol. 2, Twentieth century*, Cambridge, London, New York, New Rochelle, Melbourne, Sydney 1985, s. 100.

druhé straně sdělil Albertu hraběti Mensdorffovi, rakousko-uherskému zástupci na konferenci a velvyslanci v Londýně, ochotu poskytnout Srbsku hospodářský přístup k moři přes území monarchie. Vídeň v tomto bodě překvapivě rychle uspěla. Hned na první schůzi konference byla zamítnuta možnost srbského koridoru, přičemž Albánii byla přiznána autonomie garantovaná velmocemi.¹⁴⁹ Otázkou ovšem zůstávalo územní vymezení nového útvaru a zvláště pak jeho severních hranic. V souladu s návrhem mapy vyhotovené ve Vídni 10. prosince, trval Mensdorff na tom, aby hranice sahaly co nejvíce na sever a východ (viz příloha č. 1).¹⁵⁰ Rakousko-uherský návrh byl zástupcům velmocí předložen 18. prosince a nesetkal se s vlídným přijetím. Krom stanoviska Rusů, které bylo vyloženě nepříznivé, byly i reakce ostatních účastníků jednání spíše vyhybavé.¹⁵¹ Na základě návrhu totiž Vídeň kategoricky odmítala připojení dosud obleženého Skadaru k Černé Hoře. Zisk tohoto města byl však pro Černohorce nejen prestižní, ale také životní otázkou. Přičleněním Skadaru a jeho přilehlých oblastí by Černá Hora získala zdejší úrodnou půdu a zároveň si zabezpečila své nechráněné hranice.¹⁵² Otázka Skadaru měla proto v blízké budoucnosti vyvolat vážnou mezinárodní krizi. I přes protichůdné představy velmocí došlo 20. prosince ke shodě ohledně neutralizace Albánie. Kromě toho byla Srbsku poskytnuta záruka ekonomického přístupu k moři.¹⁵³ Ten měl být zajištěn mezinárodní železnicí pod evropskou kontrolou, která by vedla do některého, zatím neurčeného, svobodného albánského neutrálního přístavu.¹⁵⁴ Vzhledem k neshodám velmocí však zatím otázka územního vymezení Albánie uvízla na mrtvém bodě. Přesto je evidentní, že prozatímní výsledky konference byly pro Vídeň vcelku příznivé. Někteří historici tuto skutečnost připisují, vedle určité vstřícnosti sira Edwarda Greye k rakousko-uherským požadavkům, hlavně spolupráci Velké Británie a Německa.¹⁵⁵

---

¹⁴⁹ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 194.

¹⁵⁰ HELMREICH, s. 255.

¹⁵¹ Mensdorff Berchtoldovi, 18. 12. 1912, ÖUA, sv. V, s. 156, str. s KODET, *Rakousko-Uhersko*, s. 185.

¹⁵² PAULOVÁ, s. 77.

¹⁵³ Mensdorff Berchtoldovi, 20. 12. 1912, ÖUA, sv. V, s. 183–184.

¹⁵⁴ PAULOVÁ, s. 76.

¹⁵⁵ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 195.

Paralelně s konferencí velvyslanců dále jednali také zástupci válčících stran. Zatím však bezvýsledně. Podmínky kladené balkánskými spojenci nechtěli zástupci Osmanské říše akceptovat. Jednání byla přerušena 6. ledna 1913, kdy Porta podmínky míru definitivně odmítla.¹⁵⁶ Osmanskou delegaci nepřiměla k ústupnosti ani společná nota velmocí 17. ledna, která vybízela k vyklizení Drinopolu a odstoupení egejských ostrovů.¹⁵⁷ Vzhledem k obtížné vnitropolitické situaci však vláda v Istanbulu nemohla ustoupit. Napětí osmanské veřejnosti v průběhu války postupně gradovalo kvůli neúspěchům na frontě a obav ze ztráty hlavního města. V průběhu ledna 1913 se navíc proslýchalo, že velkovezír Mehmet Kâmil Paşa je ochoten ponížující mírové podmínky přijmout a tak útoky proti vládě nadále kulminovaly.¹⁵⁸

Ačkoli kolektivní tlak velmocí na Portu v podobě společné note byl nakonec neúspěšný, samo Rakousko-Uhersko se v průběhu mírových jednání snažilo přimět vládu Osmanské říše k ústupnosti. Snaha Vídně snad nejvíce dokládá, do jaké míry se politika Rakousko-Uherska proměnila od nedávné snahy udržet postavení Osmanské říše jakožto záruku *statu quo* na Balkáně.¹⁵⁹ Důvodem obratu zahraničněpolitického kurzu byl zcela jistě fakt, že porážkou Osmanské říše „*Porta ztratila pro Rakousko-Uhersko hodnotu bariéry proti balkánským Slovanům*“.¹⁶⁰ Politika Vídně se proto začala „*ve stále větší míře orientovat na podporu Bulharska a jeho ambicí, neboť vnímala Sofii jako možnou brzdu srbských aspirací na Balkáně*“.¹⁶¹

Ztroskotání mírových rozhovorů válčících stran rozhodně nepřispělo k uklidnění napjaté mezinárodní situace. Také na velmocenské úrovni nadále přetrvával značný neklid. Petrohrad byl velmi znepokojen dosavadními výsledky konference velvyslanců, které v otázce srbského přístupu k moři vyšly vstříc protikladným požadavkům habsburské monarchie. Ruská diplomacie byla

---

¹⁵⁶ PRIBRAM, Alfred Francis, *Austria-Hungary and Great Britain 1908–1914*, London, New York, Toronto 1951, s. 178.

¹⁵⁷ HELMREICH, s. 262.

¹⁵⁸ PALMER, s. 226.

¹⁵⁹ MÖHRING, s. 110.

¹⁶⁰ KODET, *Rakousko-Uhersko*, s. 184.

¹⁶¹ Tamtéž.

napříště odhodlána s daleko větším důrazem hájit zájmy balkánského bloku.¹⁶² Krom toho panovala značná nervozita v důsledku ruských vojenských příprav a následných protiopatření Rakousko-Uherska. Ve Vídni proto uvažovali o možnostech, kterými by se dala vzájemná nedůvěra překonat a napětí snížit. Dorozumění obou stran by v důsledku mohlo mít příznivý vliv na nalezení východiska v balkánských otázkách. Z podnětu následníka trůnu Františka Ferdinanda d'Este,¹⁶³ který válku s Ruskem odmítal a preferoval smírné řešení stávající situace,¹⁶⁴ byl do Petrohradu na počátku února 1913 vyslán Gottfried kníže zu Hohenlohe-Schillingsfürst.¹⁶⁵ Povolání takto vysoko postaveného aristokrata dokládalo, jaký význam diplomatické misi Vídeň přikládala.¹⁶⁶ Kníže měl „*apelem na dynastickou solidaritu*“¹⁶⁷ vysvětlit Rusům problémy, se kterými se Rakousko-Uhersko musí potýkat v důsledku balkánských válek. Krom toho měl vrcholné ruské představitele přesvědčit, že habsburská monarchie nechová vůči Rusku žádné nepřátelské záměry.¹⁶⁸ V průběhu diplomatické mise se kníže setkal s carem Mikulášem II., ministrem zahraničí Sazonovem a dalšími čelními představiteli ruské vlády. Pokud jde o charakter vojenských příprav monarchie, sdělil Hohenlohe Rusům, že jde pouze o defenzivní opatření, a že Rakousko-Uhersko nemá žádné agresivní úmysly vůči Srbsku nebo Rusku. Nutnost albánské držby Skadaru pak vysvětlil snahou monarchie přispět k životaschopnosti nového státu. Přestože byl Hohenlohe v Petrohradě vlídně přijat, „*výsledek jeho mise, byť do jisté míry přispěla ke zklidnění ve vzájemných vztazích, rozhodně nelze přeceňovat*“.¹⁶⁹ Rusko nadále nehodlalo ustoupit od podpory ambic balkánských států. Sám kníže dospěl po svém návratu 10. února k pesimistickému názoru, že válka může vypuknout

---

¹⁶² SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 197.

¹⁶³ TAYLOR, Alan John Percivale, *The struggle for mastery in Europe 1848–1918*, Oxford 1965, s. 494.

¹⁶⁴ GALANDAUER, Jan, *František Ferdinand d'Este. Následník trůnu*, Praha 2000, s. 175–177; Pravda, „*nebyl přitom veden humanistickými či pacifistickými pohnutkami, nýbrž střízlivým a věcným odhadem vnitřní i zahraničně politické situace*“ habsburské monarchie. URBAN, Otto, *František Josef I.*, Praha 1991, s. 275.

¹⁶⁵ Gottfried kníže zu Hohenlohe-Schillingsfürst byl rakousko-uherský diplomat, který v letech 1902–1907 sloužil v Petrohradě jako vojenský atašé a těšil se osobní přízni cara. SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 199.

¹⁶⁶ Tamtéž.

¹⁶⁷ TAYLOR, s. 494.

¹⁶⁸ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 199.

¹⁶⁹ Tamtéž.

během šesti až osmi týdnů, pokud se něco okamžitě nepodnikne k řešení vzájemného napětí.¹⁷⁰ V tomto směru doporučil částečné snížení stavu jednotek na společné hranici jako „*gesto dobré vůle, které mělo Rusku umožnit učinit totéž*“.¹⁷¹ Krize v rusko-rakouských vztazích však měla navzdory Hohenloheho misi dospět ke svému vrcholu teprve v následujících týdnech.¹⁷²

4.3 Mladoturecký převrat a válečné intermezzo

Po nezdaru mírového jednání se vojska balkánského bloku připravovala obnovit válečné operace. Koncentrované síly před obleženým Drinopolem se opět chystaly obnovit útok na město. Teprve bezprostřední hrozba střetu přiměla vládu Mehmeda Kâmila Paši k osudovému ústupku. Dne 23. ledna 1913 vyvolaly zprávy o chystaném vydání Drinopolu ozbrojený převrat vedený členy *Výboru jednoty a pokroku*. Klíčovou osobou těchto událostí byl Enver Bey, který nejprve se zbraní v ruce donutil Mehmeda Kâmila Pašu rezignovat a posléze pod tlakem přiměl sultána jmenovat novým velkovezírem Mahmuda Ševketa Pašu.¹⁷³ Nová vláda okamžitě iniciovala silně nacionalistický program. Proslýchalo se, že s balkánskými státy nebude uzavřen podobně nečestný mír jako s Itálií.¹⁷⁴

Dne 3. února 1913 v sedm hodin večer byly u Drinopolu, na poloostrově Gallipoli, podél čatalcké linie, na moři i na souši obnoveny válečné akce.¹⁷⁵ Turecká strana si od znovuotevření konfliktu slibovala obsazení alespoň některých ztracených oblastí a zisk lepší vyjednávací pozice vůči balkánskému bloku. Naděje na zvrát konfliktu byly však záhy zmařeny. V průběhu příměří v Thrákii nebylo osmanské námořnictvo s to prorazit řeckou námořní blokádu a navázat kontakt se zbývajícími jednotkami v Makedonii, jejichž pozice se stále

---

¹⁷⁰ WILLIAMSON, Samuel Ruthven Jr., *Austria-Hungary and the Origins of the First World War*, Basingstoke, London 1991, s. 134.

¹⁷¹ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 200.

¹⁷² Tamtéž, s. 201.

¹⁷³ PALMER, s. 227, srv. s KODET, *Rakousko-Uhersko*, 188.

¹⁷⁴ HELMREICH, s. 268.

¹⁷⁵ GLENNY, s. 199.

zhoršovala.¹⁷⁶ Dne 6. března konečně padla Janina, kde Řekové zajali 33 000 tureckých vojáků.¹⁷⁷

Rozhodující se však ukázala bitva o Drinopol. Posádce vzdorující pětiměsíčnímu obléhání však mizela naděje. Protiofenziva na čatalcké linii nepřinesla zásadní zvrat, tudíž nebylo možné očekávat průlom obležení. Naděje na pomoc městu v průběhu února a března nadále klesala. Bulharský tlak, podpořený srbskými oddíly, se postupně zvyšoval. Velitel pevnosti Mehmed Sükrü Paşa byl nakonec 26. března 1913 donucen ke kapitulaci.¹⁷⁸ Bulharsko však za své vítězství zaplatilo vysokou cenu. U Drinopolu se shromáždilo přes 149 000 vojáků. Přes 18 000 jich padlo v průběhu obléhání, jen poslední útok si vyžádal ztrátu 9 558 mužů včetně 1 591 mrtvých. Osmané v průběhu obléhání přišli o 15 000 mužů a po dobytí pevnosti jich 60 000 padlo do zajetí.¹⁷⁹ Pětiměsíční vzdor se nakonec ukázal být zbytečným.

4.4 Skadarská krize a vratký mír

Vzhledem ke krajně nepříznivému vývoji nezbývalo Portě než se vrátit k jednacímu stolu. Na konci února požádali zástupci Osmanské říše velmoci o zprostředkování příměří. Do 15. března pak zástupci velmocí vypracovali plán, jenž měl posloužit jako základ jednání o mírové smlouvě: „1. *Turecká hranice bude začínat v Enosu, sledovat tok Marici do Egene a odtud bude pokračovat od Midie. Veškerá území na západ od této linie budou Tureckem předána spojencům s výjimkou Albánie, jejíž delimitace a vláda budou rozhodnuty velmocemi. 2. Otázka egejských ostrovů bude přenechána rozhodnutí velmocí. 3. Turecko se naprosto vzdá jakýchkoli zájmů na Krétě.*“¹⁸⁰ Čtvrtý bod řešil problémy válečného odškodnění a otázku osmanského zahraničního dluhu. Pátý

---

¹⁷⁶ KODET, *Rakousko-Uhersko*, s. 188.

¹⁷⁷ HALL, s. 84.

¹⁷⁸ ERICKSON, s. 280.

¹⁷⁹ HALL, s. 90.

¹⁸⁰ HELMREICH, s. 327. Předběžné podmínky míru stanovené velmocemi uvádí také *aide-mémoire* zprávy německého vyslance v Bělehradě Griesingera říšskému kancléři Bethmann-Hollwegovi, 22. 3. 1913, LEPSIUS, Johannes, MENDELSSOHN-BARTHOLDY, Albrecht, THIMME, Friedrich (ed.), *Die Grosse Politik der Europäischen Kabinette 1871–1914. Sammlung der diplomatischen akten des Auswärtigen amtes* (dále jen GP), sv. XXXIV/2, Berlin 1926, s. 552.

pak prohlašoval, že na základě uvedených podmínek může dojít k uzavření mírové dohody.¹⁸¹

Nedořešenou otázkou však stále zůstávala držba Skadaru a severovýchodních oblastí s městy Ipek (dnešní Peć popř. Pejë, Kosovo), Djakova (Gjakova popř. Đakovica, Kosovo), Prizren a Dibra (Debar, Makedonie), která byla osídlena převážně albánským obyvatelstvem.¹⁸² Rozepře ohledně osudu těchto oblastí a měst doprovázely na konferenci velvyslanců dosti bouřlivé debaty. Rakousko-Uhersko, poukazem na převládající albánskou většinu, trvalo na tom, aby oblasti připadly Albánii. Naopak Rusko, pobouřeno dosavadními úspěchy rakousko-uherské diplomacie, nechtělo požadavkům Vídně ustoupit a trvalo na tom, že sporné oblasti musí získat buď Srbsko, nebo Černá Hora. Tento prestižní souboj obou velmocí byl však do značné míry absurdní, neboť „*nejednou vedl ke kolizím kvůli neznámým městům či dokonce vesnicím na Balkáně, o jejichž existenci neměl například průměrný Brit nebo Němec nejmenší tušení [...] Například spor o Djakovu, vedl v důsledku neústupnosti ruského i rakouského zástupce k přerušení jednání konference o albánské hranici, a když Vídeň po dvou týdnech nakonec v této věci ustoupila, přišel Mensdorff oznámit tuto informaci na Foreign Office, jako kdyby šlo o otázku bytí a nebytí*“.¹⁸³ Nepřátelská atmosféra velmocenské konference tak mohla snadno přerůst v širší ozbrojený konflikt nebýt trpělivosti a vynikajících schopností sira Edwarda Greye. V určitém okamžiku se však zdá, že britský ministr zahraničí již ztrácel trpělivost, když na jednání 21. února 1913 navrhl přerušení konference. Další zasedání totiž nepovažoval za užitečné, pokud jednotlivé vlády nedospějí ke kompromisu.¹⁸⁴ Příznivý efekt tohoto rozhodného kroku na sebe nenechal dlouho čekat. Je evidentní, že myšlenka přerušení konference vnesla mezi účastníky značný neklid. Samo Rakousko-Uhersko téměř okamžitě projevilo ochotu ke kompromisu. Současně z ministerstva zahraničí telegrafovali do Petrohradu, že Vídeň je ochotna přistoupit na snížení

---

¹⁸¹ HELMREICH, s. 327; *Aide-mémoire* zprávy Griesingera Bethmann-Hollwegovi, 22. 3. 1913, GP, sv. XXXIV/2, Berlin 1926, s. 552.

¹⁸² SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 202.

¹⁸³ Tamtéž, s. 202–203.

¹⁸⁴ Mensdorff Bercholdovi, 21. 2. 1913, ÖUA, sv. V, s. 784.

stavů jednotek v pohraničí.¹⁸⁵ Po vzájemné dohodě nakonec ke společné redukci stavů skutečně došlo. Komuniké v tomto ohledu bylo na obou stranách zveřejněno 11. března 1913.¹⁸⁶ Významným posunem v procesu územního vymezení Albánie byl kompromisní návrh velvyslance Mensdorffa, který na zasedání konference 21. března projevil ochotu podstoupit Džakovu sousedním státům.¹⁸⁷ Slepou uličku velmocenských sporů tedy nakonec vyřešil diplomatický ústupek Rakousko-Uherska. Vídně se sice podařilo prosadit albánskou držbu Skadar a přilehlého okolí, nicméně pokud jde o ostatní sporné oblasti, musel Berchtold přistoupit na rozsáhlé ústupky ve prospěch Srbska a Černé Hory. Území na severovýchodě byla podstoupena státům balkánského bloku včetně důležitých tržních měst Dibry a Džakovy, přestože byla čistě albánského rázu.¹⁸⁸ Důvody ústupu rakousko-uherské diplomacie však nelze chápat pouze jako snahu o zachování míru. Neúspěch Vídně nebyl způsoben jen vytrvalým odporem Ruska a jeho spojenců. Faktem je, že v průběhu jednání nebyla svornost trojspolkových mocností ideální, což nepochybně přispělo k nepříznivým závěrům konference z hlediska rakousko-uherské politiky.¹⁸⁹

Ačkoli velmoci rozhodly, že Skadar připadne Albánii, srbská a černohorská vojska, bez ohledu na stanovisko velmocí, nadále město obléhala. Jakékoli výzvy na respektování závěru konference však Bělehrad ani Cetinje nebraly na vědomí a neprojevovaly žádnou ochotu se podřídít. Nepříznivou skutečností z pohledu Vídně byl také fakt, že „skutečný zájem na prosazení závěru londýnské konference mělo z velmocí pouze Rakousko-Uhersko“.¹⁹⁰ Ve Vídně proto zvažovali, jaké kroky monarchie podnikne v případě, že nedojde ke stažení srbských a černohorských sil z Albánie. Dne 18. března 1913 dal císař František Josef I. Berchtoldovi a šéfovi generálního štábu Conradovi souhlas s případnou námořní bloádou černohorského pobřeží.¹⁹¹ Pokud by ani to

---

¹⁸⁵ Berchold Thurnovi, 22. 2. 1913, ÖUA, sv. V, s. 801–803.

¹⁸⁶ HELMREICH, s. 288.

¹⁸⁷ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 204.

¹⁸⁸ BRIDGE, s. 350–351.

¹⁸⁹ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 204.

¹⁹⁰ Tamtéž, s. 205.

¹⁹¹ DEUTSCHMANN, Wilhelm, *Die militärischen Maßnahmen in Österreich-Ungarn während der Balkankriege 1912/13*, disertační práce, Wien 1965, s. 166.

nepřímělo Srby a Černohorce vyklidit Albánii, mělo dojít proti těmto zemím k mobilizaci. O případných krocích Rakousko-Uherska byly ostatní velmoci vyrozuměny 22. března. Vídeň informovala, že monarchie se „zprvu hodlá omezit na takové donucovací prostředky, které odpovídají platnému mezinárodnímu právu v mírové době“¹⁹² a doufá, že tato opatření spolu s příslušným tlakem všech velmocí přinutí balkánské státy ustoupit.¹⁹³ Odhodlání Vídně uchýlit se v případě potřeby k separátní akci, přimělo zástupce velmocí v Londýně jednat o společném postupu. Z podnětu sira Edwarda Greye bylo proto ještě 22. března na konferenci velvyslanců rozhodnuto o zaslání společné nóty velmocí do Cetinje a Bělehradu. Vlády obou zemí však odpověděly v tom smyslu, že obléhání Skadaru nebude zastaveno.¹⁹⁴ Napětí v mezinárodních vztazích opět narůstalo. Ještě na konci března informoval Berchtold britskou vládu, že pokud se vojska balkánského bloku nestáhnou, Rakousko-Uhersko zasáhne, i když se ostatní velmoci nepřipojí.¹⁹⁵ Teprve 31. března 1913 došlo k částečnému uklidnění situace, když bylo opět z iniciativy sira Edwarda Greye rozhodnuto o společné námořní demonstraci.¹⁹⁶ Její organizace však nebyla snadnou záležitostí. Rusko se na ní odmítlo podílet¹⁹⁷ a ani Německo a Francie neprojevíly příliš velkou ochotu. Přesto se nakonec 6. dubna před černomořským přístavem Bar objevila spojená válečná flotila pěti velmocí.¹⁹⁸ Ani tato situace však balkánské spojence nedonutila ukončit obléhání Skadaru. Vrchní velitel flotily velmocí sir Cecil Burney proto 10. dubna vyhlásil úplnou námořní blokádu černomořského pobřeží od Baru po ústí řeky Drin, která měla zamezit dalšímu přísunu jednotek a munice.¹⁹⁹ Zatímco Bělehrad následujícího dne ustoupil tlaku velmocí a své síly odvolal, Cetinje nadále nehodlala ustoupit. Černohorský král Nikola I. se nechtěl podřídít,

---

¹⁹² Telegram Berchtolda do Berlína, Říma, Paříže, Petrohradu, Londýna, Istanbulu, Bukurešti, Sofie, Athén a Vatikánu, 22. 3. 1913, ÖUA, sv. V, s. 1027–1028, srv. s SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 205.

¹⁹³ Tamtéž.

¹⁹⁴ ADAM, s. 180–181.

¹⁹⁵ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 206.

¹⁹⁶ PAULOVÁ, s. 79.

¹⁹⁷ Následné námořní akce velmocí se sice konaly bez účasti Ruska, přesto však s jeho souhlasem. Mensdorff Berchtoldovi, ÖUA, sv. V, s. 1015.

¹⁹⁸ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 206.

¹⁹⁹ ADAM, s. 183.

„třebaže denně křižovala spojená flotila velmocí podél pobřeží mezi Barem a Medvou“.²⁰⁰ Značně bezradní zástupci velmocí dokonce zvažovali možnost nabídnout Cetinji finanční kompenzaci, popřípadě podplatit černohorského panovníka.²⁰¹ V této krajně napjaté situaci náhle padl Skadar. Vzhledem k nedostatku potravin a těžkým ztrátám způsobených především hladem a nemocemi, byl velitel pevnosti Essad Paša donucen kapitulovat.²⁰² Ještě téhož dne 23. dubna 1913 však velmoci daly na srozuměnou, že dobytí města nemá vliv na vymezení hranic Albánie.²⁰³ Pád Skadaru pochopitelně vyvolal hrozbu okamžitého vojenského zásahu ze strany habsburské monarchie. Dne 23. dubna 1913 bezprostředně poté, co se do Vídně dostaly zprávy o pádu Skadaru,²⁰⁴ jednali vrcholní představitelé monarchie za Berchtoldova předsednictví o dalším postupu. Jednající se usnesli, že Vídeň za stávající situace navrhne ostatním velmocím vylodění oddílů spojené flotily na černomořském pobřeží, popřípadě jeho bombardování.²⁰⁵ S rakousko-uherským návrhem byly velmoci vyrozuměny ještě téhož dne.²⁰⁶ Zároveň dala Vídeň najevo, že pokud velmoci nepodniknou rázné kroky, vynutí si vyklizení Skadaru sama.²⁰⁷ Důrazné stanovisko Vídně přimělo konferenci velvyslanců v Londýně k zaslání kolektivní nóty, vyzývající Cetinji k předání města vrchnímu veliteli spojené flotily velmocí. Dne 25. dubna jednali velvyslanci o opatřeních pro případ, že by Černá Hora nevyhověla žádostem londýnské konference. Rakousko-uherský návrh na vylodění jednotek však neuspěl. Bylo pouze rozhodnuto pokračovat v námořní bloádě a v případě potřeby o podání další společné nóty 27. dubna.²⁰⁸ Neúspěšnost dosavadního úsilí konference prosadit svá stanoviska, „přiváděla do trapného postavení všechny velmoci, ale pouze Rakousko-Uhersko se cítilo ohroženo ve svých vitálních zájmech [...] Nepříznivý efekt

---

²⁰⁰ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 206.

²⁰¹ HELMREICH, s. 311–312.

²⁰² KODET, *Rakousko-Uhersko*, s. 190.

²⁰³ PAULOVÁ, s. 82.

²⁰⁴ Ugrona Berchtoldovi, 23. 4. 1913, ÖUA, sv. VI, s. 214.

²⁰⁵ PAULOVÁ, s. 82.

²⁰⁶ Telegram Berchtolda do Berlína, Říma, Londýna, Paříže, Petrohradu a Cetinje, 23. 4. 1913, ÖUA, sv. VI, s. 215.

²⁰⁷ Tamtéž, srv. s PAULOVÁ, s. 82.

²⁰⁸ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 207.

*případné ústupnosti v balkánských záležitostech byl jednoznačně pochopen jako mimořádně vážná hrozba velmocenskému postavení habsburské monarchie“.*²⁰⁹

Krom toho pokud na velmocenské úrovni bylo jednou rozhodnuto v otázce držby Skadaru, stěží bylo možné vzít rozhodnutí konference zpět, aniž by to výrazně poškodilo váhu a prestiž celého velmocenského koncertu.

Přestože se Vídeň nemohla spolehnout na důraznou podporu Německa, byl německý zástupce na konferenci a velvyslanec v Londýně Karl Max kníže Lichnowsky z Berlína instruován, aby upozornil sira Edwarda Greye, že německá strana nepovažuje závěry schůze velvyslanců z 25. dubna za dostatečné. Lichnowsky měl tlumočit Greyovi odhodlání Německa podílet se na společné akci velmocí, neboť podle přesvědčení Berlína mohla stanovisko Černé hory zlomit pouze síla.²¹⁰ Válka byla skutečně na spadnutí. Ve Vídni začalo převládat přesvědčení, že „*monarchie bude muset rázně zasáhnout sama, přinejmenším proto, aby její prestiž a balkánské zájmy nebyly vážným způsobem poškozeny*“.²¹¹ Na schůzi konference velvyslanců 28. dubna si Rakousko-Uhersko vyhradilo samostatný postup, pokud se nóta z 27. dubna mine účinkem.²¹² Zatímco se očekávala odpověď černohorské vlády, vyhlásilo Rakousko-Uhersko plnou válečnou pohotovost v Bosně a Hercegovině a mobilizovalo příslušné armádní sbory.²¹³ Když 1. května 1913 přišla z Cetinje zamítavá odpověď, pokusila se konference velmocí ještě navrhnout koncepci demarše, ale na ní se již Rakousko-Uhersko odmítlo podílet. Ve Vídni byli rozhodnuti pro válku.²¹⁴ Dne 2. května se sešlo zasedání ministerské rady pro společné záležitosti, kde ministr zahraničí Berchtold ve svém obsáhlém exposé shrnul situaci monarchie. Podle jeho názoru byl Skadar klíčem k jejímu balkánskému programu. Ustoupit v této otázce by znamenalo ztrátu pozic Rakousko-Uherska na Balkáně a zásadní podlomení jeho velmocenského postavení. S ohledem na tyto skutečnosti spatřoval Berchtold pouze dvě

²⁰⁹ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 207–208.

²¹⁰ Jagow Lichnowskymu, 26. 4. 1913, GP, sv. XXXIV/2, s. 737–738, srv. s Tamtéž, s. 208.

²¹¹ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 209.

²¹² PAULOVÁ, s. 83.

²¹³ Jednalo se o XIII. XV. a XVI. armádní sbor. Bližší k vojenským opatřením Rakousko-Uherska viz DEUTSCHMANN, s. 186–206.

²¹⁴ PAULOVÁ, s. 83.

možnosti postupu monarchie. Buď se vzdát části balkánského programu, čímž by monarchie dala v sázku nejen svou prestiž, ale také životní zájmy, nebo prosadit stanovisko Rakousko-Uherska ozbrojenou mocí. I přes svůj nekompromisní přístup Berchtold na závěr konstatoval, že monarchie nechce rezignovat na spolupráci v rámci koncertu velmocí, pouze je nucena vyhradit si volnost dalších kroků.²¹⁵

V kritické situaci opět zabránila nejhoršímu obratnost britského ministra zahraničí. Grey dokázal ostatní velmoci přesvědčit, že ozbrojeným zásahem v Albánii by Rakousko-Uhersko konalo v souladu se závěry londýnské konference, tudíž by v podstatě jednalo z nezištných důvodů v zájmu všech velmocí. Zároveň instruoval britského vyslance v Cetinji, aby zdejší vládě objasnil vážnost situace a upozornil ji na to, že když Černohorci opustí Skadar, můžou počítat s jistou finanční kompenzací. V opačném případě by došlo k ozbrojenému zásahu Rakousko-Uherska a finanční podpora by byla vyloučena. Černá Hora by pak sama musela nést nebezpečné důsledky svého rozhodnutí.²¹⁶ Na mírové řešení současné krize již moc času nezbyvalo, když Rakousko-Uhersko deklarovalo odhodlání vyhlásit 5. května 1913 Černé Hoře válku, pokud Skadar nevyklidí.²¹⁷ Teprve za těchto okolností Cetinje vyhověla požadavkům velmocí. Dne 4. května, pouhý den před uplynutím vymezené lhůty, hlásil britský vyslanec z Cetinje, že král Nikola je ochoten vzdát se města a současně oznámil evakuaci Skadaru do 24 hodin.²¹⁸ V následujících dnech se na černoorském pobřeží vylodily oddíly evropských velmocí a převzaly kontrolu nad městem.²¹⁹ V souvislosti s ukončením krize skončila 14. května také námořní blokáda velmocí.²²⁰ Vyřešením skadarské krize bylo konečně zažehnáno nebezpečí války, která mohla snadno přerůst z lokálních poměrů do

---

²¹⁵ Protokol ze zasedání ministerské rady pro společné záležitosti, 2. 5. 1913, ÖUA, sv. VI, s. 324–337, srv. s SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 210.

²¹⁶ Tamtéž, s. 210.

²¹⁷ ADAM, s. 185; PROKŠ, Petr, *Konec říše Habsburků. Střední Evropa v politice a vztazích Německa a Rakousko-Uherska (1867/1871–1918)*, Praha 2004, s. 122.

²¹⁸ ADAM, s. 185–186.

²¹⁹ HELMREICH, s. 324–325.

²²⁰ ADAM, s. 186.

celoevropského měřítká. Vojenská opatření Rakousko-Uherska v Bosně a Hercegovině byla odvolána a muži povolání do zbraně 8. května propuštěni.²²¹

Ukončením skadarské krize sice bylo vyloučeno bezprostřední vypuknutí války zásahem Rakousko-Uherska, avšak některé nedořešené otázky nových poměrů na Balkáně dále představovaly nemalé ohrožení míru byť výhradně v lokálním měřítku. Již v průběhu skadarské krize se v Londýně připravovala mírová smlouva mezi balkánskými státy a Osmanskou říší. Jednání však probíhala pod vlivem narůstajících rozporů ohledně rozdělení Makedonie. Rozdílné představy balkánských států, které se v blízké budoucnosti měly stát podnětem k rozpoutání nového válečného konfliktu, značně komplikovaly mírové rozhovory. Za těchto okolností vzkázal sir Edward Grey balkánským státům, jestliže se nemohou dohodnout, nechť jejich zástupci opustí Londýn. Až tento rozhodný čin přinesl žádoucí efekt. Dne 30. května 1913 podepsali zástupci válčících stran předběžnou mírovou smlouvu, první balkánská válka skončila.²²² Osmanská říše ztratila veškerá území západně od linie Enos -Midia i ostrovy v Egejském moři. Kréta byla připojena k Řecku a o osudu ostatních ostrovů měly rozhodnout velmoci dodatečně.²²³ Signatáři rovněž akceptovali skutečnost, že řešení všech otázek spojených s Albánií, včetně definitivního vymezení hranic nového státu, bude spadat plně do kompetence velmocí.²²⁴ První balkánská válka přinesla katastrofální porážku Osmanské říše. Pozbyla provincie o rozloze více než 150 000 km² se 4 miliony obyvatel.²²⁵ Ztratila přes 50 000 padlých, 100 000 raněných a zhruba stejný počet vojáků padl do zajetí. Na choroby doprovázející konflikt zahynulo okolo 75 000 vojáků.²²⁶ Nelze podceňovat ani psychologický dopad prohrané války, ve které Osmanská říše „nečelila velmocí, ale koalici malých balkánských států“.²²⁷

---

²²¹ HELMREICH, s.324.

²²² SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 213.

²²³ RYCHLÍK, s. 326.

²²⁴ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 213.

²²⁵ GOMBÁR, s 305.

²²⁶ ERICKSON, s. 329, srv. s HALL, s. 135–136.

²²⁷ AKSAKAL, Mustafa, *The Ottoman Road to War in 1914. The Ottoman Empire and the First World War*, Cambridge 2008, s. 22, srv. s KODET, *Rakousko-Uhersko*, s. 192.

5 DRUHÁ BALKÁNSKÁ VÁLKA A KOLAPS BALKÁNSKÉ POLITIKY RAKOUSKO-UHERSKA

Značné úsilí, které muselo Rakousko-Uhersko vyvinout v průběhu skadarské krize, do určité míry dokládalo oslabení jejího velmocenského postavení. Jasně se ukázalo, že habsburská monarchie nebyla schopná prosadit svou vůli vlastními prostředky, aniž by se musela spolehnout na podporu jiné velmoci. Zůstává proto otázkou, zda by nakonec nedošlo k ozbrojenému zásahu, kdyby k rozhodnutí Srbska ustoupit, nepřispěl tlak Británie. Určitá bezmoc monarchie prosazovat vlastní zájmy způsobila, že se rakousko-uherská pozice na Balkáně stala do jisté míry „závislou na dalším vývoji vztahů mezi balkánskými státy [...] V průběhu jara tak habsburská monarchie přestávala být do značné míry pánem svého vlastního osudu“.²²⁸ Spory mezi balkánskými spojenci proto představovaly pro habsburskou monarchii nejen jeden důvod k obavám.

Hlavním bodem sváru mezi státy balkánského bloku bylo rozdělení Makedonie. Zatímco Bulharsko čelilo nejprudšímu náporu osmanských sil, Srbsko obsadilo většinu makedonského území, o němž měla rozhodnout arbitráž ruského cara. Sofie byla názoru, že Bulharsko v průběhu války přineslo největší oběti, což by se mělo projevit výraznějším územním ziskem. Srbsko si však chtělo kompenzovat neúspěch v otázce přístupu k moři a ztrátu albánských oblastí územním rozšířením v Makedonii bez ohledu na předchozí dohodu s Bulharskem. Požadavek Srbů na přehodnocení předchozí smlouvy však u Bulharů nenašel pochopení.²²⁹ Sofie důrazně trvala na smlouvě o carově arbitráži, kdežto Srbsko se ji zdráhalo přijmout.²³⁰ Sama arbitráž by však postavila ruskou diplomacii do obtížné pozice. Rozhodnutí sporu ve prospěch jednoho či druhého státu by zcela jistě způsobilo prudký pokles ruského vlivu v té či oné zemi.²³¹ Ani Řekové nebyli spokojeni s výhledem na budoucí uspořádání na Balkáně. Řecko navrhovalo, aby východní bulharsko-řeckou hranicí byla řeka Struma, což znamenalo, že Soluň by zůstala v jeho držení.

²²⁸ KODET, *Rakousko-Uhersko*, s. 193.

²²⁹ RYCHLÍK, s. 328.

²³⁰ PAULOVÁ, s. 92.

²³¹ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 214.

Takovou představu však nesdílelo Bulharsko. Realizace řeckých představ by znamenala nejen rezignaci na zisk Soluně, ale také vyklizení značného území v Thrákii. Se svými požadavky nově vystoupilo také Rumunsko,²³² které s ohledem na územní rozšíření balkánských států požadovalo kompenzace na úkor Bulharska.²³³

Napětí mezi balkánskými státy, stupňované vzájemnými územními nároky, měla řešit konference velvyslanců v Petrohradě, která zasedala od 31. března 1913. Cílem konference bylo nalézt smírné řešení a zabránit dalšímu ozbrojenému střetu na Balkáně. Postavení trojspolkových mocností v ruské metropoli však nebylo příznivé. Obecné priority balkánské politiky Rakousko-Uherska a Německa se značně rozcházely. Postoje obou velmocí k projednávaným otázkám byly proto mnohdy protichůdné. Vzhledem k tomu, že Bulharsko bylo v podstatě jediným balkánským státem, jehož ambice nebyly v protikladu se zájmy a pozicí Rakousko-Uherska, snažil se Berchtold podpořit jeho stanoviska i za cenu narušení vztahu k rumunskému spojenci. Očekávaná podpora Bukurešti byla totiž z pohledu Vídně problematická. Posílení sousedního Rumunska, které skrytě aspirovalo na zisk Sedmihradska, mohlo Rakousko-Uhersku v budoucnu způsobit nemalé potíže. Z toho důvodu podpora monarchie spojenecké Bukurešti nepřesahovala rámec nezbytné nutnosti. Podle představ Vídně by naopak silné Bulharsko mohlo být nejen účinnou protiváhou Srbsku a jeho ambicím, ale také oporou proti řeckým nárokům v Albánii.²³⁴ Stanovisko monarchie k požadavkům Rumunska a Bulharska bylo značně kolísavé. Berchtold se „*načas pokusil o nemožné – reprezentanti monarchie na konferencích v Londýně i Petrohradě se snažili jednu dobu podpořit jak Bulharsko, tak Rumunsko, což přirozeně nemohlo přinést výsledky, které by uspokojily oba balkánské rivaly*“.²³⁵ Vídeň sice podporovala územní rozšíření Bulharska v Makedonii, ale v rumunsko-bulharské rozepři nedokázala zaujmout jednoznačné stanovisko. Konkrétně šlo o požadavek Bukurešti na odstoupení

---

²³² Rumunsko přistoupilo k Trojspolku roku 1883. Roku 1916 se však přidalo na stranu Dohody. JUKES, Geoffrey, *The First World War. Eastern Front 1914–1918*, Oxford 2002, s. 50.

²³³ RYCHLÍK, s. 327–328.

²³⁴ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 211.

²³⁵ Tamtéž, s. 212.

jižní Dobrudže s důležitým dunajským přístavem Silistra.²³⁶ Podpisem tzv. Petrohradského protokolu 8. května 1913 sice Sofie částečně vyšla těmto požadavkům vstříc, nicméně další rumunské územní nároky sahající až na linii Tutrakan-Balčik (Balchik) uspokojeny nebyly.²³⁷ Napětí mezi oběma zeměmi tak k Berchtoldově zklamání nadále přetrvávalo. Sofie považovala rumunské nároky za neoprávněné, zatímco Bukurešť se obávala případného dominantního postavení Bulharska na Balkáně.²³⁸ Krom toho bylo neúspěchem rakousko-uherské diplomacie také to, že nedokázala zajistit územním nárokům Bulharska potřebnou podporu.²³⁹

Sporné územní požadavky nadále stupňovaly napětí mezi balkánskými státy. Bulharsko nehodlalo slevit ze svých nároků v Makedonii a požadovalo arbitráž ruského cara podle srbsko-bulharské spojenecké smlouvy. Pokud by se však Sofii podařilo požadovaná území opravdu získat, stalo by se Bulharsko silnou regionální mocností, což ovšem bylo trnem v oku jak Srbsku, tak Rumunsku. Tato skutečnost utvářela příznivé okolnosti možného vzniku aliance Srbska, Řecka a Rumunska, jejímž cílem by bylo eliminovat „bulharskou hrozbu“ a prosadit nároky jednotlivých členů.²⁴⁰ Cílem rakousko-uherské diplomacie bylo odvrátit hrozbu rumunsko-bulharského konfliktu jednak nabádáním Sofie ke vstřícnosti, a jednak mírněním rumunských nároků. Tato snaha však ztroskotala. Ústupky, které byla Sofie ochotna nabídnout, nepovažovala Bukurešť za dostatečné.²⁴¹ Snaha Vídně odstranit třetí plochy ve vztazích obou zemí nebyla úspěšná. Bulharská neústupnost ohledně požadavků sousedních států nakonec vedla ke vzniku nové aliance mezi Řeckem a Srbskem. Oba státy již 5. května podepsaly protokol o vzájemném postupu vůči Bulharsku v otázce Makedonie, který byl 17. května doplněn předběžnou vojenskou konvencí. Nakonec 1. června 1913, tedy pouhé dva dny po podepsání předběžné mírové smlouvy v Londýně, došlo v Soluni k uzavření alianční

---

²³⁶ RYCHLÍK, s. 328.

²³⁷ PAULOVÁ, s. 93.

²³⁸ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 214.

²³⁹ Tamtéž, s. 212.

²⁴⁰ Tamtéž, s. 214.

²⁴¹ Tamtéž, s. 216.

smlouvy.²⁴² Ačkoli Rakousko-Uhersko usilovalo o rumunsko-bulharské urovnání, ve snaze zachovat mír nebylo jedinou velmocí. Konflikt si nepřáli ani Rusové, kteří se, vedle apelu na „slovanskou solidaritu“, pokusili obrátit srbskou pozornost k případnému budoucímu uspokojení na úkor habsburské monarchie.²⁴³ Úsilí obou velmocí však nepřineslo výsledky. „*Neochota Sofie přenechat část územních zisků v Makedonii [...] způsobila mezi vítězi války rozkol.*“²⁴⁴ Válka se stala nevyhnutelnou. Rozpínavé tendence v bulharském hlavním městě přispěly k nástupu radikální vlády proruského Stojana Daneva. Od jmenování tohoto muže ministerským předsedou si car Ferdinand sliboval výraznější podporu Ruska ohledně svých územních požadavků a oporu v nadcházejícím konfliktu. Jednoznačně proruský obrat v Sofii byl však určitým zklamáním pro Berchtolda a jeho kurs probulharské politiky.²⁴⁵

Dne 22. června 1913 zasedala v bulharském hlavním městě ministerská rada, která dospěla k závěru, že válka je nevyhnutelná a bude lepší ji vybojovat dříve než později.²⁴⁶ Z toho důvodu 28. června vydal car Ferdinand tajný rozkaz, podle kterého měla armáda zaútočit na řecké a srbské jednotky v Makedonii a donutit je sporné území vydat. Probulharsky orientované nepokoje probíhající v srbských a řeckých oblastech měly tento krok ospravedlnit.²⁴⁷ Následujícího dne večer zaútočila bulharská armáda pod velením generála Savova na nepřátelské pozice v Makedonii. Reakcí na překvapivý útok bylo vyhlášení války Bulharsku ze strany Srbska a Řecka 30. června. Ještě 3. července mobilizovalo Rumunsko. Pozoruhodné je, že ministerský předseda Danev si ani za stávající situace nepřipouštěl možnost porážky Bulharska.²⁴⁸

Na počátku konfliktu se skutečně zdálo, že Bulharsko zaznamená úspěch. Severní křídlo bulharské armády porazilo Srby u Udova, načež jižní křídlo

---

²⁴² DESPOT, s. 136.

²⁴³ SKŘIVAN, Aleš, *Die Politik Österreich-Ungarns während des zweiten Balkankrieges*. In: Prague Papers on the History of International Relations 8, 2004, s. 126–127.

²⁴⁴ PALMER, s. 228.

²⁴⁵ KODET, *Rakousko-Uhersko*, s. 193.

²⁴⁶ HELMREICH, s. 342.

²⁴⁷ RYCHLÍK, s. 329.

²⁴⁸ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 215.

zaútočilo směrem na jih proti Srbům a Řekům u Gevgelije, kterou následně obsadilo.²⁴⁹ Netrvalo však dlouho a srbské a řecké síly se vzpamatovaly a zahájily úspěšnou protiofenzivu. I přes lepší vybavenost a organizaci²⁵⁰ utrpěla bulharská armáda klíčovou porážku od Srbů v bitvě na řece Bregalnici ve dnech 30. června až 8. července 1913.²⁵¹ „*Schlieffenovská představa generála Savova, že Bulharská armáda nejprve bleskově porazí Srby a Řeky a poté bude po rychlém přesunu čelit nebezpečí ze strany Rumunska, se nenaplnila.*“²⁵² I v boji proti Řekům zaznamenali Bulhaři další sérii neúspěchů. Chybným kalkulem Sofie se rovněž ukázala představa, že Petrohrad, díky proruské orientaci Bulharska, nepřipustí vystoupení Rumunka. Rusové však nejenže Bukurešti nebránili ve vstupu do války, ale dokonce odmítl několik bulharských žádostí o očekávanou podporu.²⁵³ Rumunsko tak mohlo 10. července 1913 vstoupit do války. Jeho sbory aniž narazily na vážnější odpor, postupovaly přímo na Sofii. Poslední kapkou byl zásah Osmanské říše, která hodlala nepříznivé situace Bulharska náležitě využít. Do 17. července zaujala turecká armáda v síle 250 000 mužů pozice na linii Enos-Midia. Pět dní na to se dalo vojsko do pohybu. Ještě téhož dne dosáhl Enver Paša v čele jezdeckého pluku Drinopolu.²⁵⁴

Tou dobou již o výsledku konfliktu nikdo nepochyboval. K zoufalé situaci bulharské armády přispíval také fakt, že mezi jednotkami propukla řada vzpour. Vojáci odmítali bojovat, války už měli dost a žádali demobilizaci.²⁵⁵ Druhá balkánská válka tak „*vyústila během krátké doby v naprostý debakl Bulharska. [...] Bulharské představy o dominantním postavení na Balkáně se zhroutily během dvou týdnů.*“²⁵⁶ Zoufalí Bulhaři apelovali na Petrohrad, aby přiměl spojence zastavit postup. Již 9. července ruský ministr zahraničí Sazonov vyzval balkánské státy k okamžitému uzavření příměří a zároveň nabídl roli prostředníka mírových jednání v Petrohradě. Bulhaři samozřejmě tuto výzvu

---

²⁴⁹ RYCHLÍK, s. 329.

²⁵⁰ JOWETT, Philip S., *Armies of the Balkan Wars 1912–13. The priming charge for the Great War*, Oxford 2011, s. 11–12.

²⁵¹ HALL, s. 110–112.

²⁵² SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 215.

²⁵³ HELMREICH, s. 376.

²⁵⁴ KODET, *Rakousko-Uhersko*, s. 194.

²⁵⁵ GLENNY, s. 200–201.

²⁵⁶ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 216.

okamžitě přijali, avšak vítězící spojenci neprojevili sebemenší ochotu. V Bulharsku to vyvolalo dojem, že Rusko nedokáže na spojence vyvinout dostatečně účinný tlak. Za těchto nepříznivých okolností musela odstoupit proruský orientovaná vláda v Sofii, kterou nahradil podstatně nestrannější kabinet Vasila Radoslavova. Nová vláda se okamžitě pokusila dosáhnout zastavení nepřátelského postupu prosbou o smířlivou intervenci u Rakousko-Uherska. V instrukcích pro vyslance v Sofii vyjádřil Berchtold ochotu podpořit urovnání nepřátelských vztahů mezi balkánskými státy za podmínky, že se Bulharsko v budoucnu vyvaruje podobné ofenzivní diplomacie a politiky v duchu panslovanství, jako tomu bylo v předvečer a v průběhu první balkánské války. Rakousko-uherský ministr zahraničí zároveň konstatoval, že osud Bulharska leží plně v rukou vlády v Sofii, která nejprve sama musí zlepšit nepříznivou situaci způsobenou chybami předchozích vlád Gešova a Daneva.²⁵⁷ Bulharsko se proto 17. července 1913 obrátilo s žádostí o příměří přímo na Bukurešť. Stejný cíl sledoval i telegram cara Ferdinanda rumunskému králi Karlovi I. o čtyři dny později. Podobně požádal bulharský car o pomoc císaře Františka Josefa I., který obratem přislíbil rozvinout úsilí, které by vedlo k okamžitému přerušení nepřátelství.²⁵⁸ Posléze Rumunsko navrhlo zastavení vojenských operací do 48 hodin, pokud bude Sofie ochotna odstoupit požadované území k linii Tutrakan-Balčik. Překvapivě vstřícný návrh ze strany Rumunska, které o urovnání vzájemného nepřátelství doposud nejevilo velký zájem, bývá připisován misi Alexandra hraběte Hoyose v Bukurešti.²⁵⁹ Ochota Bukurešti byla nepochybně větší také v důsledku epidemie cholery v řadách rumunských jednotek.²⁶⁰

---

²⁵⁷ Berchtold Tarnowskimu, 15. 7. 1913, ÖUA, sv. VI, s. 903, srv. s SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 216.

²⁵⁸ Odpověď císaře Františka Josefa I. bulharskému caru Ferdinandovi I. obsahuje telegram Tarnowskimu do Sofie, 26. 7. 1913, ÖUA, sv. VI, s. 1057.

²⁵⁹ Alexander hrabě Hoyos byl šéfem kabinetu rakousko-uherského ministra zahraničí v letech 1912–1917.

²⁶⁰ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 217.

5.1 Bukurešťský mír

Původní návrh ruského ministra zahraničí Sazonova na konání mírové konference v Petrohradě ztroskotal na odmítavém stanovisku Rumunska a Rakousko-Uherska. Proto 18. července velmoci přistoupily na kompromisní návrh, který počítal s jejím upořádáním v rumunském hlavním městě.²⁶¹ Zasedání mírové konference bylo zahájeno 30. července 1913 za předsednictví rumunského krále. V jejím průběhu Rakousko-Uhersko sledovalo v podstatě jediný cíl, zmírnit důsledky vojenské katastrofy Bulharska. Vídeň se například Bulharům snažila vyjednat navrácení nejprve těžce dobytého a později lehko pozbytého Drinopolu, ovšem bezvýsledně. Dalším sporným bodem byla kupříkladu držba egejského přístavu Kavala. K velkému zklamání Vídně bylo město nakonec přirčeno Řecku. V tomto případě byl neúspěch rakousko-uherské diplomacie o to bolestnější, že měl na něm svůj podíl německý spojenec. Německá zahraniční politika byla do značné míry ovládána císařem Vilémem II., který si nejspíš plně neuvědomoval význam nutného posílení Bulharska pro Rakousko-Uhersko a přednostně podporoval řecké požadavky mnohdy z pouhé dynastické solidarity.²⁶² Z víceméně malicherných pohnutek tak dokázal obětovat zájmy svého spojence Rakousko-Uherska.

Konference válčících stran v Budapešti skončila podpisem předběžné mírové smlouvy 10. srpna 1913.²⁶³ Ve svém důsledku znamenala zásadní oslabení Bulharska. Ve prospěch Rumunska ztratilo jižní Dobrodžiu a Makedonie byla rozdělena mezi Srbsko, Řecko a Albánii. Bulharsko si z Makedonie podrželo jen tzv. pirinskou oblast – území mezi pohořím Pirin a údolím řeky Strumy s centrem v Blagojevgradu (Blagoevgrad). Větší část východní (egejské) Makedonie se Soluní získalo Řecko, většinu vardarské Makedonie Srbsko a Albánii připadla malá oblast na jihozápadní straně

---

²⁶¹ SKŘIVAN, *Císařská politika*, s. 217.

²⁶² Řecká královna Sofie Pruská byla sestrou císaře Viléma II. Stejně tak rumunský král Karel I. pocházel z rodu Hohenzollernů. STELLNER, František, *Poslední německý císař. Z německých dějin v epoše Viléma II.*, Praha 1995, s. 316.

²⁶³ HELMREICH, s. 396.

Ochridského jezera.²⁶⁴ Pokud jde o finální stav balkánských poměrů, území Bulharska se ve srovnání se stavem před válkami rozšířilo o 28,7 % a počet jeho obyvatel vzrostl zhruba o 130 000. Ve srovnání se Srbskem, které rozšířilo své území o téměř 82 %, a jehož počet obyvatel se zvýšil o 1,6 milionu, se však zisky Bulharska zdají bezvýznamné.²⁶⁵ Bulharsko, jehož zisky z první balkánské války byly značně redukovány, vyšlo z konfliktu krajně nespokojené. Z toho důvodu změnilo dosud převládající proruskou orientaci a začalo hledat spojence ve Vídni a Berlíně. Podobně na tom byla i Osmanská říše. Obě země hledaly východisko, které jim byl schopen nabídnout Trojspolek. Naproti tomu „*neobyčejně vzrostlo sebevědomí Srbska i jeho víra ve vlastní vojenskou zdatnost*“.²⁶⁶ Od té doby vystupovalo v duchu velkosrbského nacionalismu, což bylo samozřejmě trnem v oku rakousko-uherské monarchii a přispívalo k vzájemnému napětí.²⁶⁷ Pokud sledovaným cílem rakousko-uherské diplomacie během druhé balkánské války bylo zajistit Bulharsku co nejlepší pozici a největší územní rozsah a naopak zisky Srbska co nejvíce umenšit, pak „*druhá balkánská válka byla především porážkou Rakousko-Uherska*“.²⁶⁸

---

²⁶⁴ RYCHLÍK, s. 332–333.

²⁶⁵ Viz příloha č. 4, srv. s SKŘIVAN, s. 218.

²⁶⁶ GOMBÁR, s. 305.

²⁶⁷ Tamtéž.

²⁶⁸ ANDERSON, s. 299.

6 ZÁVĚR

Balkán byl pro Rakousko-Uhersko poslední možnou oblastí, kde mohlo uplatňovat aktivní velmocenskou zahraniční politiku. Vedle toho zde habsburská monarchie také mohla prosazovat svůj hospodářský a víceméně také politický a kulturní vliv, nicméně od počátku 20. století se tak dělo jen s velkými obtížemi. Důvodem byl jihoslovanský nacionalismus, který prostupoval nejen napříč Balkánským poloostrovem, ale rovněž se úzce dotýkal existenčních problémů habsburské monarchie. Integrita Rakousko-Uherska byla tím pádem ohrožena jeho bezprostředními sousedy. Z toho důvodu „*idea státu rakousko-uherského nemohla zůstat trvaleji principem politického uspořádání habsburské monarchie*“.²⁶⁹ Ve své podstatě docházelo na Balkáně ke střetu dvou protichůdných koncepcí. Na jedné straně universalistická idea státu rakousko-uherského a na straně druhé idea národně homogenního a dynamického státu. Bylo jasné, že dříve nebo později bude muset dojít k měření sil těchto protikladných koncepcí. Vstup Rakousko-Uherska do války se Srbskem roku 1914 lze tedy interpretovat také jako započetí tohoto ideologického střetu. Jediným východiskem pro habsburskou monarchii, jak obstát v mocensko-polických poměrech Evropy, bylo buď podniknout kroky, které by vedly k přerodu monarchie v suverénní národnostní stát s osobitým posláním v Evropě, nebo pokusit se zvrátit nevyhnutelný vývoj ráznou konfrontací. Rakousko-Uhersko si bohužel dost nešťastně zvolilo druhou možnost.

Vývoj vztahu habsburské monarchie k balkánským státům před první světovou válkou pak jasně dokazuje úskalí rozporu těchto rozdílných koncepcí mocenskopolitického uspořádání. Balkánské války jasně ukázaly nebezpečí, které Rakousko-Uhersku hrozí z Balkánského poloostrova. V průběhu první balkánské války se snažilo vzhledem ke svým životním zájmům vytyčit a prosadit cíle své zahraniční politiky. Ať už šlo o snahu zabránit Srbům v získání přístavu na pobřeží Jaderského moře, nebo snahu co nejvíce omezit území zisky

---

²⁶⁹ URBAN, s. 206.

sousedních států, vždy šlo především o to, oslabit nositele panslovanské ideje, kterým bylo ve Vídni chápáno právě sousední Srbsko. Jelikož snaha rakousko-uherské diplomacie nebyla jednoznačně úspěšná, v druhé balkánské válce se snažila co nejvíce posílit postavení Bulharska, jehož mocenskopolitické aspirace nebyly v rozporu se zájmy Rakousko-Uherska. Tato politika však ztroskotala. Bulharsko se v důsledku druhé balkánské války stalo v lokálním měřítku pouze druhořadou mocností na poloostrově, přičemž největší úspěch nakonec sklidilo Srbsko. Bělehrad sice byl po balkánských válkách značně materiálně i finančně vyčerpán, nicméně přesto Srbsko vyšlo z konfliktů jednoznačně posíleno. Tento sousední stát ve srovnání se situací před balkánskými válkami představoval po válkách daleko větší hrozbu habsburské monarchii, a to nejen z pozice většího státního útvaru. V době balkánských válek byla „slovanská“ vítězství nad Osmanskou říší značně oslavována také na území habsburské monarchie, což se promítlo do vzrůstu nacionální tlaků uvnitř i vně rakousko-uherského soustátí.

Z uvedených skutečností vyplývá, že balkánské války znamenaly pro Rakousko-Uhersko katastrofu. Jeho diplomacii se nepodařilo zabránit územnímu vzrůstu potenciálních nepřátel na poloostrově, ani odvrátit tlak hrozící rozbitím habsburské monarchie. Přesto se Vídeň nemohla vzdát svých ambicí a pozic v prostoru Balkánského poloostrova. Jestliže Balkán byl pro habsburskou monarchii poslední možnou oblastí, kde mohla uplatňovat aktivní velmocenskou zahraniční politiku, pak vyklizením balkánských pozic by v podstatě Rakousko-Uhersko jako velmoc zaniklo. To si ostatně museli uvědomovat i sami tvůrci zahraniční politiky habsburské monarchie. Od kolapsu její balkánské politiky v průběhu a v důsledku balkánských válek byl jen malý krok ke konfrontaci. Je třeba si uvědomit, že pozice monarchie na Balkáně byla na konci obou válek v podstatě tragická. Na poloostrově de facto nebyl jediný stát, který by s Rakousko-Uherskem neměl vztahy takřkajíc na ostří nože. Netřeba mluvit o Srbsku a Černé Hoře, jejichž vztahy k monarchii byly determinovány zásadním odmítnutím územních nároků během skadarské krize ze strany Rakousko-Uherska. Rumunsko, které sousedilo s monarchií, přestože bylo spojencem habsburské monarchie, zase skrytě aspirovalo na

území Sedmihradská, což se projevilo jeho vystoupením na straně Dohody v průběhu první světové války. Pravda, zájmy monarchie a Bulharska sice nebyly v přímém rozporu, ale nic nemění na tom, že po většinu času bylo stoupencem slovanské idey a po druhé světové válce bylo načas jako mocenský faktor vyřazeno ze hry. V poslední řadě ani vztah Řecka a Rakousko-Uherska nebyl nejlepší. Vztah obou zemí byl podobně jako u Srbska a Řecka určen řeckými nároky na albánská území. Pokud jde o vztah monarchie a Osmanské říše, ten se po balkánských válkách ukázal bezpředmětným, jelikož Osmanská říše již nemohla pro Rakousko-Uhersko hrát roli hráze vůči balkánským Slovanům, ani plnit roli garanta stability na Balkáně. Závěrem je nutno doznat, že během balkánských válek, navzdory vší snaze Vídně ztroskotala balkánská politika habsburské monarchie jako celek. Přesto je třeba konstatovat, že jakkoli byla zahraniční politika podunajské monarchie neúspěšná, rakousko-uhersští diplomaté dělali, co bylo v jejich moci, aby kolapsu balkánské politiky zabránili.

7 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Nepublikované prameny

Haus-, Hof-und Staatsarchiv, Wien

Politisches Archiv

XII Türkei

Kt. 385 Liasse XLV/3: Balkankrieg (1912–1913)

Kt. 386 Liasse XLV/3: Balkankrieg (1912–1913)

Publikované prameny

BITTNER, Ludwig, UEBERSBERGER, Hans, PRIBRAM, Francis, SRBIK, Heinrich (ed.), *Österreich-Ungarns Aussenpolitik von der bosnischen Krise 1908 bis zum Kriegsausbruch 1914. Diplomatische Aktenstücke des österreichisch-ungarischen Ministeriums des Äussern*, sv. IV, V, VI, Wien, Leipzig 1930.

BOGHITSCHWITSCH, M. (ed.), *Die auswärtige Politik Serbiens 1903–1914, Band I. Geheimakten aus serbischen archiven*, Berlin 1928.

LEPSIUS, Johannes, MENDELSSOHN-BARTHOLDY, Albrecht, THIMME, Friedrich (ed.), *Die Grosse Politik der Europäischen Kabinette 1871–1914. Sammlung der diplomatischen akten des Auswärtigen amtes*, sv. XXXIV/2, Berlin 1926.

Literatura

ADAM, Karl, *Großbritanniens Balkandilemma. Die britische Balkanpolitik von der bosnischen Krise bis zu den Balkankriegen 1908–1913*, Hamburg 2009.

AFFLERBACH, Holger, *Der Dreibund. Europäische Grossmacht- und Allianzpolitik vor dem Ersten Weltkrieg*, Wien, Köln, Weimar 2002.

AKSAKAL, Mustafa, *The Ottoman Road to War in 1914. The Ottoman Empire and the First World War*, Cambridge 2008.

ANDERSON, Matthew S., *The Eastern Question 1774–1923. A Study in International Relations*, London, Melbourne, Toronto, New York 1966.

BOBROFF, Ronald Park, *Roads to Glory. Late Imperial Russia and the Turkish Straits*, London, New York 2006.

BOSWORTH, Richard J. B., *Italy and the End of the Ottoman Empire*. In: KENT, Marian (ed.), *The Great Powers and the End of Ottoman Empire*, London, Boston, Sydney 1984, s. 52–75.

BRIDGE, Francis Roy, *From Sadowa to Sarajevo. The Foreign Policy of Austria-Hungary 1866–1914*, London, Boston 1972.

BUCHMANN, Bertrand Michael, *Österreich und das Osmanische Reich. Eine bilaterale Geschichte*, Wien 1999.

CLARK, Christopher, *The Sleepwalkers. How Europe Went to War in 1914*, Oxford 2008.

DESPOT, Igor, *The Balkan Wars in the Eyes of the Warring Parties. Perceptions and Interpretations*, Bloomington 2012.

DEUTSCHMANN, Wilhelm, *Die militärischen Maßnahmen in Österreich-Ungarn während der Balkankriege 1912/13*, disertační práce, Wien 1965.

ERICKSON, Edward J., *Defeat in Detail. The Ottoman Army in the Balkans, 1912–1913*, Westport, London 2003.

GALANDAUER, Jan, *František Ferdinand d'Este. Následník trůnu*, Praha 2000.

GLENNY, Misha, *Balkán 1804–1999. Nacionalismus, válka a velmoci*, Praha 2003.

GOMBÁR, Eduard, *Moderní dějiny islámských zemí*, Praha 1999.

HALL, Richard C., *The Balkan Wars 1912–1913. Prelude to the First World War*, New York 2000.

HANİOĞLU, M. Şükrü, *A Brief History of the Late Ottoman Empire*, Princeton, Oxford 2008.

HELMREICH, Ernst Christian, *The Diplomacy of the Balkan Wars 1912–1913*, Cambridge 1938.

HLADKÝ, Ladislav, *Bosenská otázka v 19. a 20. století*, Brno 2005.

HLAVAČKA, Milan, PEČENKA, Marek, *Trojspolek. Německá, rakousko-uherská a italská zahraniční politika před první světovou válkou*, Praha 1999.

JELAVICH, Barbara, *A century of Russian foreign policy 1814–1914*, Philadelphia, New York 1964.

JELAVICH, Barbara, *History of the Balkans. Vol. 2, Twentieth century*, Cambridge, London, New York, New Rochelle, Melbourne, Sydney, 1985.

JOWETT, Philip S., *Armies of the Balkan Wars 1912–13. The priming charge for the Great War*, Oxford 2011.

JUKES, Geoffrey, *The First World War. Eastern Front 1914–1918*, Oxford 2002.

KODET, Roman, *Franz Conrad von Hötzendorf – Zapomenutý vojevůdce*. In: *Historický obzor* 18, 2007, 7/8, s. 179–181.

KODET, Roman, *Rakousko-Uhersko a Osmanská říše 1896–1914*, disertační práce, Praha 2011.

KODET, Roman, *The Contribution to the History of the Ottoman Navy in the 19th Century and before the First World War*. In: *Prague Papers on History of International Relations* 14, 2010, 2, s. 95–102.

MÖHRING, Rubina, *Die Beziehungen zwischen Österreich-Ungarn und dem Osmanischen Reich 1908–1912*, disertační práce, Wien 1978.

PALMER, Alan, *Úpadek a pád Osmanské říše*, Praha 1996.

PAULOVÁ, Milada, *Balkánské války 1912–1913 a český lid*, Praha 1963.

- PAVLOWITCH, Stevan K., *A history of the Balkans 1804–1945*, London 1999.
- PEČENKA, Marek, *Makedonské reformy. Evropský pokus o řešení krize*. In: BALÍK Stanislav, DRŠKA, Václav, STELLNER, František (ed.), *Pocta Aleši Skřivanovi. Sborník příspěvků jeho žáků k 50. narozeninám*, Praha 1994, s. 35–40.
- PRIBRAM, Alfred Francis, *Austria-Hungary and Great Britain 1908–1914*, London, New York, Toronto 1951.
- PROKŠ, Petr, *Konec říše Habsburků. Střední Evropa v politice a vztazích Německa a Rakousko-Uherska (1867/1871–1918)*, Praha 2004.
- RYCHLÍK, Jan a kol., *Mezi Vídní a Cařihradem. 1. Utváření balkánských národů*, Praha 2009.
- SCHODERBÖCK, Anna Elisabeth, *Österreich-Ungarn und die Balkankriege 1912/1913*, diplomová práce, Wien 1988.
- SKŘIVAN, Aleš, *Aehrenthal – das Profil eines österreichischen Staatsmanns und Diplomaten alter Schule*. In: *Prague Papers on the History of International Relations* 11, 2007, s. 179–194.
- SKŘIVAN, Aleš, *Císařská politika. Rakousko-Uhersko a Německo v evropské politice v letech 1906–1914*, Praha 1996.
- SKŘIVAN, Aleš, *Die Entstehung des Balkanbundes und die internationale Stellung Österreich-Ungarns am Vorabend der Balkankriege*. In: *Prague Papers on the History of International Relations* 7, 2003, s. 123–132.
- SKŘIVAN, Aleš, *Die Politik Österreich-Ungarns während des zweiten Balkankrieges*. In: *Prague Papers on the History of International Relations* 8, 2004, s. 125–138.
- SKŘIVAN, Aleš, *Muž, který mohl zachránit monarchii? Alois hrabě Lexa von Aehrenthal (1854–1912)*. In: *Historický obzor* 22, 2011, 9/10, s. 207–217.
- STELLNER, František, *Poslední německý císař. Z německých dějin v epoše Viléma II.*, Praha 1995.

ŠKATULA, Emanuel, *Válka na Balkáně. Válečné tažení Bulharska, Srbska, Řecka a Černé Hory proti Turecku*, Praha 1913.

ŠUSTA, Josef, *Světová politika v letech 1871–1914, VI. V soumraku světové srážky*, Praha 1931.

TAYLOR, Alan John Percivale, *The struggle for mastery in Europe 1848–1918*, Oxford 1965.

URBAN, Otto, *František Josef I.*, Praha 1991.

VACHKOV, Alexander, *The Balkan war 1912–1913*, Sofia 2005.

WANDRUSZKA, Adam, URBANITSCH, Peter (ed.), *Die Habsburgermonarchie 1848–1918, Band VI. Die Habsburgermonarchie im System der internationalen Beziehungen, 2. Teilband*, Wien 1993.

WILLIAMSON, Samuel Ruthven Jr., *Austria-Hungary and the Origins of the First World War*, Basingstoke, London 1991.

ZEINAR, Hubert, *Geschichte des österreichischen Generalstabes*, Wien, Köln, Weimar 2006.

8 RESUMÉ

The Balkan Wars (1912–1913) undoubtedly represent one of the important chapters of the history of international relations before the First World War. The Balkan Peninsula had been significantly changed during the Balkan Wars. The Ottoman Empire lost its European territories in the First Balkan War and its role as a guarantor of territory status quo in the Balkans was ended. The changes brought by the First Balkan War were also reflected in the sphere of international politics. The states most involved in the politics on the peninsula were traditionally Russia and Austria-Hungary. The rivalry between these two powerful states escalated even more during the Balkan Wars. Austria-Hungary sought to secure the status quo on the peninsula as its long-term goal. The successful military actions of the states of the Balkan League, however, demonstrated that the current situation was going to be changed. Due to this, Vienna was forced to articulate the goals of its foreign policy, which, nonetheless, collided with the conception of Russia. The Austro-Hungarian politics focused now on the formation of a new, independent Albanian state, through which it tried to prevent Serbia to approach the Adriatic Sea. The Russian politics, on the other hand, favoured the ambitions of the individual Balkan states. Therefore, Petersburg's aim was to support the idea that Serbia would possess the coast of the Adriatic Sea, and to restrict the future territory of Albania as much as possible. Apart from the peace negotiations between the two struggling powers in the Balkans – the Balkan League and the Ottoman Empire – another international conference was held in London that was supposed to create a base for a new order in Balkan and to find a solution for disagreements between Russian and Austro-Hungarian political interests. In the course of the conference, a political antagonism of both states became more than evident. The solution was found after all. Neither of the parties, however, was fully satisfied. Yet, Austria-Hungary enforced its basic claims. Independent Albania has been founded and Serbia, a potential enemy of the monarchy, did not receive the approach to the sea. Enforcement of the verdict of the conference of the

powerful was not, nonetheless, without any dramatic events. In contrast to Serbia, the neighbouring state Montenegro did not intend to accept the conditions. According to the conference, the city of Shkodër (Scutari) was to be allocated to the newly created Albania. Montenegro, naturally, meant to seize the city, too. It was not before the demonstration of the joined naval power of the powerful states and a consequent embargo of the Montenegrin coast that the government in Cetinje submitted to their will. The First Balkan War strengthened to a certain extent the potential enemies of the Austro-Hungarian monarchy. Due to the enforcement of Wien's politics also escalated the hatred of the Balkan states towards the Habsburg monarchy. In the following peace negotiations, Wien sought to support the rights of Bulgaria, the state of which represented for Austria a certain barrier against further Serbian attacks. This kind of politics, however, proved unsuccessful. Disagreements between the states of the Balkan League coalition created a dissention that resulted in the Second Balkan War. Bulgaria could not defend its new territory. Besides the traditional allies, the Ottoman Empire and Romania, that had been inactive in the fights so far, joined the war. The Second Balkan War brought a significant reduction of the Bulgarian territory, divided to the surrounding states. The politics of Austria-Hungary on the Balkan Peninsula thus failed completely. Serbia became a new power in the region, the supremacy of the Ottoman Empire, that had prevented any Slavonic ambitions on the peninsula, ceased, and the Austro-Hungarian support of Bulgaria did not prove strategic. The position of the Habsburg monarchy, therefore, diminished. The hopeless situation from the Habsburg point of view finally resulted in the July crisis in 1914 when Austria-Hungary made its fatal decision.

9 PŘÍLOHY

Příloha č. 1 – Proces delimitace Albánie

Zdroj: HELMREICH, s. 256.

Příloha č. 2 – Balkánský poloostrov před balkánskými válkami (1912)

Zdroj: HALL, s. XI.

Příloha č. 3 – Balkánský poloostrov po balkánských válkách (1913)

Zdroj: ANDERSON, s. 300.

Příloha č. 4 – Rozloha a populace balkánských států před a po balkánských válkách

Stát	Územní rozloha v km ²		Odhadovaný počet obyvatel	
	před	po	před	po
Albánie	–	18 213	–	850 000
Bulharsko	54 150	69 701	4 337 516	4 467 006
Řecko	40 256	67 485	2 666 000	4 363 000
Černá Hora	5 591	9 017	250 000	500 000
Rumunsko	81 626	86 082	7 230 418	7 516 418
Srbsko	30 014	54 542	2 911 701	4 527 992
Osmanská říše v Evropě	105 171	17 513	6 130 200	1 891 000

Zdroj: zpracováno dle HELMREICH, s. 453.